

## 25. заседание

Срѣда, 27 юлий 1927 година

(Открито отъ подпредседателя д-ръ Б. Вазовъ, въ 16 ч. 15 м.)

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** (Звъни) Отварямъ заседанието.

(Отъ заседанието сж отсъствуваха следните народни представители: Христо Баралиевъ, Стефанъ Бояджиевъ, д-ръ Владимиръ Бурилковъ, Димитъръ Бъровъ, Ради Василевъ, Герасимъ Ангеловъ Величковъ, Добри Ви-тановъ, Вълчо Даскаловъ Вълчовъ, Петъръ Гаговъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Страшимиръ Георгиевъ, Георги Губи-дѣльниковъ, Георги Данковъ, Панайотъ Данчевъ, Влади-миръ Димитровъ, Добри Димитровъ, Георги Драгневъ, Славчо Дръновски, д-ръ Димо Желѣзовъ, Савчо Ива-новъ, Трифонъ Капитановъ, Левъ Кацковъ, Никола Кемилевъ, Боню Колевъ, Кузманъ Куневъ, Михаилъ Маджа-ровъ, Петъръ Миновъ, Генко Митовъ, Димитъръ Мишай-ковъ, Янаки Молловъ, Кара-Али Мустафовъ, Димитъръ Нейковъ, Петъръ Панайотовъ, Станко Панайотовъ, Стефанъ Пѣйчевъ, Петко Петковъ, Иванъ Петровъ, Георги Пъчевъ, д-ръ Владимиръ Руменовъ, Стефанъ Рязковъ, Николай Са-вовъ, Пандо Сидовъ, Петко Стайновъ, Стефанъ Стефановъ, Желю Тончевъ, Недѣлчо Топаловъ, Иванъ Харизановъ, Александъръ Хитриловъ, Методи Храновъ, Кръстю п. Цвѣт-ковъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Димитъръ Яневъ и Иванъ п. Янчевъ)

Разрешенъ е отпускъ на следните народни представи-тели:

На г. д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ — 10 дни;  
На г. Йосифъ Марулевъ — 1 день;  
На г. д-ръ Никола Чирпанлиевъ — 3 дни;  
На г. Стефанъ Бояджиевъ — 2 дни;  
На г. Георги Пъчевъ — 2 дни;  
На г. Христо Статевъ — 14 дни;  
На г. д-ръ Димо Желѣзовъ — 4 дни.

Пристѣпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за бюджета на разнитъ фон-дове за 1927/1928 финасова година.

Моля г. докладчика да прочете законопроекта.

**Докладчикъ А Пиронковъ** (д. сг): (Прочита законопро-екта изцѣло, заедно съ поправките и прибавките, при-ети на второ четене)

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г-да! Ако нѣкои отъ васъ има да направятъ предложения, моля, да ги на-правятъ писмено и да ги депозиратъ на председателството.

**Министъръ В. Молловъ:** Азъ бихъ молилъ да се направи една поправка на стр. 18 въ обяснителната таблица по бюджета на фонда „Общински налози“, а именно начал-никътъ на бюро, вмѣсто въ II, да бѣде I категория, да се приравни къмъ другитъ началници.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г-да! Постѣпили сж нѣколко предложения

Най-напредъ има предложение отъ г. Илия Януловъ, надлежно подписано, въ смисълъ въ края на стр. 26, следъ „Фондъ стопанско повдигане на страната“ при Министер-ството на търговията, промишлеността и труда, да се при-тури забележка съ следното съдържание: „Цѣлитъ и орга-низацията на този фондъ ще бѣдатъ уредени съ особенъ законъ, проектъ за какъвто ще се внесе въ идущата сесия на Народното събрание“.

**Министъръ Ц. Бобошевски:** Това го има въ закона за минитѣ.

**Г. Семерджиевъ** (д. сг): Такова предложение не може да се приеме.

**С. Савовъ** (д. сг): Такива работи не могатъ да се при-ематъ

**Министъръ Ц. Бобошевски:** Това не може да се приеме, защото въ закона за минитѣ е казано, че за употрѣблението на сумитѣ по този фондъ ще се създаде специаленъ за-конъ.

Ето защо това, което предлага г. Януловъ, е една съ-вършено излишна работа.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Има думата народ-ниятъ представителъ г. Илия Януловъ.

**И. Януловъ** (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни пред-ставители! Азъ направихъ две предложения. Второто ми предложение се касае до вноската на държавата въ фон-да „Обществени осигуровки“, а първото — до следното.

Въ закона за минитѣ „Перникъ“ е предвидено, че една частъ отъ печалбитѣ на минитѣ служи за създаване на фондъ за стопанско изучаване и повдигане на страната. Г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда има право, като каза, че въ самия законъ за минитѣ е посочено, какво за употрѣбяването сумитѣ на този фондъ ще се създаде специаленъ законъ. Е добре, отъ създаването на закона за минитѣ „Перникъ“ изминаха две години, обаче единъ такъвъ специаленъ законъ нѣмаме. А ако се попитаме какво става съ този фондъ . . .

**Министъръ Ц. Бобошевски:** На лихви е.

**И. Януловъ** (с. д): . . . — той се намира на лихви въ Българската народна банка. Виждате въобще сѣдбата на фондовете. Изтъкна се и отъ ораторитѣ на болшинството, че фондовете се създаватъ за достигане на определена целъ, а не да служатъ общо като фискални източници. Ако ние сега, при тая стопанска криза, каквато се рисува тя отъ насъ отъ лѣво, и такава, каквато не се отказва отъ васъ отъ дѣсно въ продължение на 1925, 1926, 1927 и 1928 г. не си послужимъ съ този фондъ за стопанско повдигане на страната, азъ не знамъ за какво ще го използваме, за какво го запазваме! Ние го запазваме, за да ни дава заеми за изплащане на стари платежни заповѣди. Единъ фондъ отъ 70.000.000 л. . .

**Министъръ Ц. Бобошевски:** Не е толкова — 55 милиона лева е.

**Г. Семерджиевъ** (д. сг): За стопанското повдигане на страната ни трѣбватъ милиарди

**И. Януловъ** (с. д): Г. Семерджиевъ! Защо ми възра-завате, когато още не сте чули моята мисълъ, особено Вие, който стоите начело на финансовата комисия и много добре можете да ме разберете? Фондътъ е билъ 55 милиона лева, а ние предвиждаме въ бюджета 70 милиона лева. Азъ говоря за цифрата, която фигурира въ бюджетопрокта на фондовете за 1927/1928 г., затуй казвамъ 70 милиона. Значи, азъ съмъ точенъ и Вашето възражение, че ние ще трѣбва да чакаме, щото този фондъ да порасне извънредно много, именно показва, че ние съвършено се различаваме въ схващанията си за употрѣбяването срѣдствата на този фондъ.

Г. Семерджиевъ казва, че за стопанското повдигане на страната насъ ни трѣбватъ милиарди. Азъ не ви говоря за плана, за който снощи се намекна отъ уважаемия мини-стъръ на финанситѣ, единъ широкъ планъ, както той въ втората си речъ каза, за стопанското възстановяване на страната. Азъ мисля, че тия 70 милиона, увеличавани съ

15 милиона, никога въ нашата държава не ще могат да достигнат 1 милиард, за да можем да си послужим с тях за изсушаване на блата, за регулация на рѣки и за повдигане индустрията, занаятите и пр. Моето скромно схващане е, че този фонд ще послужи като база за широки проучвания за стопанско повдигане на страната. Г. министърът на търговията бѣше, който ни каза: Г-да! Ние въ скоро време непременно трѣбва да се занимаемъ съ въпроса, какво трѣбва да направимъ съ този фондъ отъ 70 милиона лева, защото, както виждате, има много належащи въпроси: ето, законопроектътъ за индустрията стѣси, необходими сѣ за него изучвания; ето социалното законодателство, за което сѣ нужни изучвания, и т. н. Всички тѣзи изучвания сѣ нужни. И второ много гажно съображение е, че въ самия текстъ на закона за минитѣ е казано, че употреблението на тая сума ще стане по единъ специаленъ законъ. Не е важно, дали ще гласувате моята забележка; важно е съ нея да предизвикамъ тия разисквания, които г. министър-председателятъ добре схваща. Защото, когато вие имате, г. г. народни представители, да направите най-малко изучване; когато вие имате да възложите — не на насъ, ние сме неблагонадеждни, но на нѣкой отъ вашата срѣда — да допуснемъ, изучаването на близките пазари, г. министърътъ на търговията — както въ комисията — ще каже: . . .

Г. Семерджиевъ (д. сг): Има такъв кредитъ, който се използва.

И. Януловъ (с. д): . . . „Ние нѣмаме абсолютно никаква възможностъ“. И когато зададохъ въпроса: защо не се възползувате отъ този кредитъ, той отговори: „Не можемъ да се възползуваме, защото, споредъ закона, той е на лихва, рѣцетъ ни сѣ свързани, чакаме закона“. Ето, моята забележка е, въ най-близката сесия на XXII-то обикновено Народно събрание да се внесе предвидениятъ законопроектъ въ закона за минитѣ „Перникъ“.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Ц. Бобошевски: Г. г. народни представители! Азъ въ комисията не съмъ казалъ, че ние ще употребимъ тия суми за теоритически изучвания: . . .

И. Януловъ (с. д): Не теоритически.

Министъръ Ц. Бобошевски: . . . или за изучаване отъ нѣкои компетентни лица или комисии, на нашитѣ пазари. За това министерството разполага съ едни скромни срѣдства въ респективнитѣ параграфи на обикновения бюджетъ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): § 9.

Министъръ Ц. Бобошевски: Въ § 9 ние имаме една малка сума, отредена за изучаване на стопански въпроси. Тая сума, която сега е 55.000.000 л., съ предвидениятъ за тази година още 15.000.000 л. ще стане 70.000.000 л. Тая година ние дадохме на държавата 25.000.000 л. повече отъ предвидениятъ въ специалния законъ за минитѣ 30.000.000 л. — съ една забележка въ обикновения бюджетъ — значи 55.000.000 л., и отъ тамъ предвижданията, че тая година нѣма да бѣде както предшестващите две години, защото този фондъ само въ две години нарастна на 55.000.000 л. Правимъ изучвания, доста материали има вече събрани, даже се редижиратъ два законопроекта за афектацията на този фондъ. Но смѣтамъ, че трѣбва да се направятъ още нѣкои изучвания, за да видимъ какъ какво ще дадемъ отъ този фондъ за едно действително, за едно реално оползотворение на оиѣзи инициативи, които, било въ минната индустрия, било въ други браншове, да бждатъ осъществени посредствомъ тази помощъ, а не да я даваме за теоритически изучвания на пазаритѣ или на нѣкои други въпроси отъ стопански характеръ. Министерството е работило и, както ви заявихъ, има два законопроекта. Въ изучванията вземаха участие хора отъ различнитѣ браншове на стопанската дейностъ и минна индустрия, и пр. обаче окончателно още не сме се спрѣли върху самия законопроектъ. И азъ вѣрвамъ, че въ идущата сесия правителството ще е въ положение да сезира Народното събрание съ единъ специаленъ законопроектъ, който да опредѣли предназначението на фонда. Защото и азъ съмъ съгласенъ съ г. Януловъ, че тази година направихме едно

изключение, което не биваше да става. Само по съображение на извънредно тежкото финансово положение, азъ се съгласихъ чрезъ забележка въ бюджета да се взематъ още 25.000.000 л. и да се принасятъ къмъ онова, което съ специалния законъ е принадено. Това не бива да става, защото ние трѣбва да пазимъ законитѣ и не можемъ съ специални забележки да преиначаваме тѣхнитѣ постановления. Но, казвамъ, предъ видъ тежкото финансово положение, азъ се съгласихъ да мине така само за тази година; не го направихме съ специаленъ законъ, а само го вписахме въ бюджета, за да остане само за тази година. Иначе е правъ г. Януловъ, че трѣбва съ специаленъ законъ да се опредѣли назначението на този фондъ.

И. Януловъ (с.д): Имайки предъ видъ декларацията на г. министра, че въ идущата сесия ще се внесе единъ законопроектъ — за целитѣ на който съвършено не желая да говоря, защото очевидно е, че ние се различаваме въ схващанията си — моята забележка се явява безпредметна.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има второ предложение отъ г. Януловъ, което се отнася до фонда „Обществени осигуровки“ при Министерството на търговията, промишлеността и труда, стр. 27 отъ бюджетопроекта.

Г. Януловъ предлага: първо, сумата по § 3, буква б вноски за смѣтка „болестъ“ отъ държавата (чл. 36 отъ закона) да се увеличи отъ 16 милиона на 32 милиона лева;

Второ. Въ § 4, буква б вноски за смѣтка „инвалидностъ и старостъ“ (чл. 36 отъ закона) отъ държавата — да се впише приходъ 16 милиона лева“.

Трето. Въ § 5, сумата по буква „б“ — вноски за смѣтка „безработица“ отъ държавата да се увеличи отъ 15 на 25 милиона лева, отъ които 20-тѣ милиона да се употребятъ по особена наредба за подпомагане безработнитѣ, докато стане възможно пълното прилагане и използване на закона за безработицата и настаняването.

Има думата народниятъ представителъ г. Илия Януловъ.

И. Януловъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Снощи, въ 12 часа, се каза да не се говори при второто четене, като се обеща, че на трето четене ще ни се даде възможностъ да говоримъ по отдѣлнитѣ фондове. Азъ не мисля сега да се възползувамъ отъ правото си, което имамъ, да говоря по 15—20 минути по отдѣлнитѣ фондове, ще кажа само нѣколко думи по предложението, което прави и което е подписано отъ 10 души народни представители.

Въпроситѣ на социалното законодателство следва да се разрешаватъ тогава, когато се внасятъ особени законопроекти за тѣхъ. Въ бюджетарната комисия по голѣмия въпросъ за лѣкарската служба при фонда „Обществени застраховки“, по която се явиха много голѣми спорове, и тамъ и тукъ, се заяви, че ще бѣде внесено законодателно предложение и тогава ние ще се занимаемъ съ него.

Независимо отъ това, възъ основа решението на Върховния съветъ на труда, което е одобрено отъ министра на търговията, промишлеността и труда, ще бѣде внесенъ законопроектъ за увеличение помощитѣ въ случай на злополука, за които спомена и г. Стояновъ и които сѣ миниатурни до смѣшностъ. Естествено, когато този законопроектъ дойде да се разисква въ Народното събрание, той може да се разшири и да не е само за увеличение помощитѣ въ случай на злополука. Странно е, обаче, преди всичко да се даватъ на единъ работникъ при злополука 10—20 лева на день. Осигуровката за злополука не произхожда само отъ социална грижа. Поради това тя не почива само на социална справедливостъ, а почива преди всичко на едно индивидуално задължение на господаритѣ, възъ основа на чл. 56, респективно чл. 58 отъ закона за задълженията и договоритѣ, което задължение е еволюирало, докато се е стигнало до професионалния рискъ. Господаритѣ е длъженъ да заплати на работника това, което последниятъ иска въ случай на злополука, не затуй защото работникътъ се е осигурилъ, а затуй защото самиятъ господаръ е отговоренъ, и както щастливо сѣ организирани въ България господаритѣ, въ тоя фондъ „злополука“. Когато ще се занимаваме съ тоя законопроектъ, ние ще поискаме едно увеличение на сумитѣ, които се даватъ като помощъ или като пенсия, горе-долу въ кръга на реалното право. Сега, обаче, ние можемъ да се занимаваме съ тия въпроси дотолкова, доколкото тѣ засѣгатъ бюджета на фондоветѣ. И азъ започвамъ съ първата цифра — съ вноскитѣ въ случай на злополука.

Г-да! Един факт трябва да ви обърне внимание. Въ продължение на 3—4 години — вересният от по-рано ги оставямъ, защото законът за работническите осигуровки въ случай на злополука е още от 1918 г. — . . .

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Въ комисията разглеждано ли е вашето предложение.

И. Януловъ (с. д): Да.

Министъръ Ц. Бобошевски: Не е разглеждано.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Предложение правихте ли въ комисията?

И. Януловъ (с. д): Да, правихъ и сега пакъ го правя.

Министъръ Ц. Бобошевски: Не е върно, не е правено.

И. Януловъ (с. д): Направихъ го! По този фондъ има събрани от работодателитъ само 400 хиляди лева, когато тѣ оставатъ задължени да внесатъ още 4 милиона лева. Това показва, че по този фондъ съществува една пълна дезорганизация, че въ сѣщностъ онѣзи, които единствено сѣ задължени да внасятъ вноскитъ, работодателитъ, не ги внасятъ. Откъде ще се взематъ тогава сумитъ, които не достигатъ? Взематъ се отъ фонда „болестъ“, който по този начинъ ще се изтощи.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Януловъ, извинете. Има единъ предварителенъ въпросъ. Понеже Вие предлагате нови разходи за държавата, съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията, Вашето предложение не може да бѣде гласувано. Би трябвало предложението да се изпрати въ комисията, която да се произнесе и да докладва тукъ. Такъвъ е редътъ.

И. Януловъ (с. д): Азъ Ви моля да прочетете чл. 40 отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, който гласи: (Чете) „При третото четене, което става най-малко единъ день следъ второто, ако се направятъ нови поправки или прибавки, подкрепени поне отъ 10 представители, Събранието постановява и съ тѣхъ по начина, посоченъ въ предишния членъ“, а именно: . . . „Тѣ се разискватъ веднага или се препращатъ въ надлежната комисия за изучаване и докладване още въ сѣщия день, или пъкъ въ едно отъ идещитъ заседания“.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г. Януловъ.

С. Яневъ (с. д): Нека се изкаже.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Той се изказа вече.

И. Януловъ (с. д): Не съмъ се изказалъ.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Азъ прочетохъ Вашето предложение, г. Януловъ. Въ първата частъ на Вашето предложение се иска държавата да внесе 32.000.000 л., а не 16.000.000, както е предвидено; въ втората искате също държавата да внесе 16 милиона лева, които било пропуснато да се предвидятъ, а въ третата — вмѣсто 5 милиона, искате да се предвидятъ 25 милиона лева. Значи искате увеличение на разходите. Ясно е.

И. Януловъ (с. д): Азъ действамъ, г. председателю, по чл. 39 отъ правилника, където е казано: „Тѣ се разискватъ веднага или се препращатъ на надлежната комисия за изучаване и докладване още въ сѣщия день“.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Да, но има тукъ закони, които ние сме гласували и които сѣ много полезни, защото иначе на трето четене можемъ да обременимъ държавата, безъ да съзнаемъ това, въ разгара на едно красноречие тукъ, като гласуваме 100 милиона лева. Такова предложение трябва да отиде въ комисията. Затуй, ако Вие настоявате — настоявате ли?

И. Януловъ (с. д): Ама чакайте да си разви мисълта въ 15 м. поне, г. Вазовъ. Предложението ми е такова, че отъ развитието на моята мисълъ ще зависи, дали то ще се изпрати въ комисията или не. Азъ Ви говоря за едно фор-

мално задължение на българската държава да внася по 16 милиона лева всѣка година, които тя не само не внася, ами даже не ги и предвижда въ бюджета. Ами ако вие, следъ като ме изслушате, сами кажете, „Така е“, и изпратите предложението ми въ комисията? Собствено, азъ не вървамъ твърде, че ще го пратите. Въ всѣки случай, ще се изясня въ много кратко време. Не съмъ азъ, който правя обструкция по тѣзи въпроси. Какъвъ интересъ мога да имамъ отъ това?

Г. г. народни представители! По този начинъ единиятъ фондъ яде отъ втория фондъ. Явява се втори въпросъ, дали тритѣ сили, които образуватъ фонда „болестъ“, си внасятъ своитѣ вноски редовно. Господаритъ и работниците ги внасятъ. Е добре, третиятъ факторъ, държавата, която трябва да внася една сума равна на половината отъ събраната отъ работодателитъ и работниците сума, за миналата година не е внесла, и, не само че не е внесла — невнесената сума надминава 50 милиона лева — но не я предвижда въ бюджета си. И когато азъ запитахъ г. министра на финанситъ за това, той каза: „Да, трябваше да ги предвидимъ тия суми въ редовния бюджетъ, но не ги предвидѣхме“. — Защо? — Вдига рамене. Азъ предлагамъ сега туй, което изрично е казано въ доклада на отдѣлението на труда до министра на търговията, промишлеността и труда, а именно: (Чете) „Съгласно цитирания членъ отъ закона, невнесената сума отъ страна на държавата трябва да се предвиди за следващата година като дългъ. Това е нужно, защото вноскитъ сѣ предвидени въ минимални размѣри и въ случай на единъ дефицитъ, трябва да се знае отъ кого е тоя дефицитъ“. Министерството на търговията, респективно отдѣлението на труда, се намира при това положение въ чудо. Съгласно закона ние разполагаме съ единъ бюджетъ, разходите си вървятъ, а въ сѣщото време приходътъ отъ държавата не постъпва, не се предвижда даже.

На трето мѣсто, третиятъ голѣмъ фондъ е тоя за „Ина-лидност и старостъ“. Въ този фондъ сѣщо пакъ тритѣ главни фактори, работодатели, работници и държавата внасятъ приблизително по 16 милиона лева. Е добре, въ бюджета за тази година, не за миналата година, не само че закѣснѣлата вноска отъ миналата година не се предвижда за изплащане, но и за тази година не се предвижда съответната сума. И азъ казахъ на г. министра, и не само азъ го казахъ, но и нѣкои уважаеми господа отъ болшинството, членове на Върховния съветъ на труда, обърнаха вниманието на г. министра, че би било желателно, понеже единъ законъ разпорежда това, да се предвидятъ въ бюджета тѣзи вноски. Г. министърътъ, съ усмивка, каза: „Отъ къде ще ги вземемъ?“ Е добре, законътъ ви задължава да направите това. Създавате едно такова дѣло, едно отъ най-грандиознитъ дѣла. Най-сетне, азъ не мога да откажа, че Демократическиятъ съговоръ, който днесъ управлява, има единъ активъ въ изграждането на социалнитъ осигуровки. Най-после нека да признаемъ и ние нѣщо. (Веселостъ) Е добре, вие не предвиждате съответнитъ суми. Това действа разрушително на самото дѣло. Ние видѣхме, че Върховниятъ съветъ на труда съ специална резолюция се произнесе . . .

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Стига вече.

И. Януловъ (с. д): Чакайте, азъ съмъ говорилъ само 10 м., какво ми казвате, че стига вече. — . . . да се поиска, държавата да внася редовно вноскитъ си по осигуровкитъ, за да може по този начинъ да става редовно и функционирането на фондоветъ. Това, обаче, не става.

Като вземаме всичко това предъ видъ, ние сѣтаме, че и по този фондъ държавата ще трябва да внася своитѣ вноски. И азъ намирамъ, гласуваме го или не, че законността и по този пунктъ на моето предложение, подписано отъ 10 души, е на моя страна, беззаконие е на ваша страна. Вие можете да го извинявате и оправдавате, както обичате, обаче азъ пледирамъ приложението на закона.

На четвърто мѣсто, по смѣтка „безработица“ е предвидена една сума отъ 5 милиона лева да бѣде внесена отъ държавата въ допълнение на направенитъ отъ страна на работници и господари вноски. Като вземемъ предъ видъ: първо, че помощта, която е предвидена отъ 10 л. на день на безработенъ е абсолютно минимална, минимална до смѣшностъ; второ, че тая помощъ още не се дава, защото сега се организира самата служба — и азъ трябва да призная, че това не е току-тъй лесна работа, за да хвърля обвинението: законътъ влѣзе въ сила преди една година, защото не е организирана още работата: тя се организира и въ

бюджетарната комисия се говори за нейното организиране, — и на трето място, като се има пред вид, че поради липса на пари не се раздава нищо, но се издават странни окръжни — напр. едно окръжно от министерството казва, че под безработен се разбира само оня, който е уволнен с цяла една група работници, че под безработица се разбира масовата безработица, а не индивидуалната, нѣщо, което е въ противоречие не само с текста на закона, но и с всѣко понятие за безработица, — като имате пред вид, че безработицата съществува, че поради нейното усилване въ България азъ внесохъ специално предложение въ Съвета на труда и той взе решение да помоли Международното бюро на труда да анкетира положението на бѣжанцитѣ въ България и, както знаете, отъ тамъ се изпратиха вследствие на това наше застъпничество г. г. Тиксие и Прокторъ, които анкетираха положението на бѣжанцитѣ и даннитѣ на които изучавания бидоха въ последствие използвани отъ Обществото на народитѣ при отпускането на заема за бѣжанцитѣ — като имате пред видъ всичко това, азъ ви казвамъ: ние съ безработнитѣ помогнахме на бѣжанцитѣ, елате пъкъ сега да помогнемъ на тѣзи безработни. Има ли нужда да ви посочвамъ многото случаи на самоубийства изъ срѣдата на безработни — това нѣщо въ една книга съмъ го описалъ — като този случай, напр., на единъ младъ работникъ, който си прорѣзва венитѣ на ржката и, когато искатъ въ Клементинската болница да го спасяватъ, той казва: „За какво да живѣя, нѣма смисълъ“ и умира. Това е единъ младъ работникъ, македонецъ. А такива случаи сѣ много вече. По мое предложение Върховниятъ съветъ на труда единодушно реши да помоли правителството, докато законътъ още не може да се прилага, да гласува една сума отъ 20 милиона лева за подпомагане на безработнитѣ. Откъде ще я вземете? Вземете я на заемъ отъ тия фондове, за да може да се посрещне тази вѣлюща нужда всрѣдъ безработнитѣ. Азъ ставамъ по този начинъ интерпретаторъ на едно решение, и то единодушно, на работодатели и работници, безъ да съмъ упълномощенъ за това, безъ да съмъ длъженъ! Но за мене, като народенъ представителъ, то е въ подкрепа на моето предложение, още повече защото е решение на Върховния съветъ на труда. Азъ не мисля, г. г. народни представители, да ви плидирамъ сега голѣмата теза на социалното законодателство — насенъ ще имаме случай да се срещнемъ и да говоримъ по тия въпроси — но азъ най-вежливо ви моля да вземете предъ видъ направенитѣ отъ мене бележки.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

**Министъръ В. Молловъ:** Г. г. народни представители! Има едно недоразумение. Нѣма никакъвъ конфликтъ между правилника за вътрешния редъ и закона за бюджета, отчетността и предприятията. Правилникътъ се отнася до обикновени закони, които не съдържатъ разходи или приходи, а законътъ за бюджета, отчетността и предприятията се отнася до специални случаи, когато се цели създаването на нови приходи и се искатъ нови разходи. И въпросътъ се слага така: когато единъ народенъ представителъ, особено на трето четене, прави предложение за измѣнение кредита по нѣкой параграфъ, въпросътъ ще трѣбва да се внесе въ бюджетарната комисия, за да се дойде тамъ до пълно съгласие и до балансиране на другитѣ пера съ предложеното. Това е и бележката на г. председателя къмъ г. Янулова. Следователно, така, както се разви предложението — да не се изпраща въпросътъ въ бюджетарната комисия, смѣтамъ, че въ сѣщностъ това предложение не може да бѣде гласувано.

На второ място се постави въпросъ: защо държавата не внася въ фонда „Обществени осигуровки“ онази частъ отъ вноскитѣ, които ѝ се припадатъ? Когато се опредѣля вноската на държавата въ този фондъ по редовния бюджетъ, тогава народнитѣ представители ще трѣбва да се произнесатъ дали тази сума е достатъчна или не, каква сума трѣбва да се предвиди или не бива да се предвиди. Когато бѣше внесенъ тукъ на разискване редовниятъ бюджетъ на държавата, тогава и въ бюджетарната комисия, и въ пленума на Народното събрание нѣкакво предложение за увеличение или намаление на тази сума не биде направено и като вноската на държавата остана предвидената сума отъ 16 милиона лева. И тази сума се предвиди, ми се струва, даже съ едно увеличение въ приходния бюджетъ по фонда „Обществени осигуровки“. Сега би било абсо-

лютно невъзможно вписването на това перо въ извънредния бюджетъ като приходъ на фонда „Обществени осигуровки“, предъ видъ на туй, че разходно перо по редовния бюджетъ не е предвидено. Отъ бюджетна гледна точка това е абсолютно недопустимо.

Каква сума трѣбва да бѣде вписана като вноската на държавата за фонда „Обществени осигуровки“, това е единъ въпросъ, който ще дойде да се разисква при разглеждането на редовния бюджетъ. Тогава ще говоримъ изобщо по положението на тоя фондъ, по задълженията на държавата, по разполагаемитѣ суми и т. н.

Азъ искамъ да отбележа само обстоятелството, че държавата, въпрѣки че е закѣснѣла съ своитѣ вноски, тя ще ги внесе и то по-сигурно, отколкото ония общини, които сѣ получили заеми отъ сѣщия този фондъ. Следователно, и въ този смисълъ би трѣбвало да считаме, че положението не е точно такова, каквото го излага г. Януловъ. Неговитѣ пожелания азъ вземамъ подъ внимание, разбира се, но сѣщевременно съ това казвамъ, че нѣма никаква опасностъ за положението на фонда, той има своитѣ осигурени приходи, а колкото се отнася до сумитѣ, които не сѣ внесени отъ държавата, той отъ това закѣснение на вноскитѣ нѣма да загуби нищо, обаче съ другитѣ суми, които фондътъ е далъ като заемъ на общинитѣ, не знамъ какво може да стане.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г-да! Въ връзка съ онова, което каза г. министърътъ на финанситѣ, азъ ще си позволя да напомня на г. Янулова следното: чл. 102 отъ правилника казва, че на всѣки единъ народенъ представителъ като влѣзе въ Народното събрание се раздаватъ по единъ екземпляръ отъ конституцията, избирателния законъ и закона за бюджета, отчетността и предприятията; последниятъ е единъ органически законъ, който важи и за насъ.

**И. Януловъ (с. д):** Въ всѣки случай, имамъ право да говоря. Този въпросъ се свърши, г. председателю, защо го повдигате?

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Значи предложението Ви, г. Януловъ, не може да бѣде положено на гласуване. Ако Вие се съгласите да се изпрати въ комисията, тогава ще се изпрати.

**И. Януловъ (с. д):** Нека се гласува.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Които сѣ съгласни предложението на г. Януловъ да се изпрати въ комисията и следъ това да се докладва тукъ, моля, да вдигнатъ ржка. Меншество, Събранието не приема.

Отъ г. министра на земледѣлието има предложение по смѣтката „Земледѣлие и отраслитъ му“ на стр. 35, кредитътъ по § 21 — „субсидии на частни лица и кооперации за обезпечаване и поддържане на образцови овощни разсадници и др.“ — отъ 1 милионъ лева да се увеличи на 2 милиона лева, а кредититѣ по § 13 и § 16 на стр. 34 да се намалятъ отъ 1 милионъ лева на 500 хиляди лева всѣки единъ. Нѣма увеличение на кредита, а се касае за размѣстване на сумитѣ.

**К. Пастуховъ (с. д):** Единъ министъръ не си е изучилъ работата досега, а чакъ при третото четене прави предложение! И това не е съгласно съ правилника.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Моля Ви се. Това Ваше възражение е съвсемъ неоснователно. Само се размѣняватъ известни цифри — нѣма никакво увеличение.

**Министъръ В. Молловъ:** Значи министърътъ нѣма право да корегира цифритѣ!

**С. Яневъ (с. д):** Но това корегирание е отъ значение.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Това ще реши Събранието.

Има думата г. министърътъ на земледѣлието.

**Министъръ Д. Христовъ:** Г. г. народни представители! Касае се за една съвсемъ невинна работа. Ние не можемъ въ този моментъ въ министерството да опредѣлимъ какъвъ разходъ ще трѣбва да направимъ за основаване и обезпечаване на нови разсадници и поддържане сѣществу-



ющите овощни и черничеве разсадници — едно мѣроприя- тие отъ извънредно голѣмо значение за страната. Касае се да се взематъ мѣрки за бубарството въ нашата стана, за която целъ отъ министерството презъ пролѣтѣта т. г. се устрои новъ семенища за черници, за да дадемъ семе за произвеждането на 15—20 милиона млади черници, които ще бждатъ употребени още идущата година. Търсенето е извънредно голѣмо. И предъ видъ на това, че ще трѣбва да създадемъ условия да се увеличи това производство, а за това е необходимо да имаме повече разсадници, реши се сумата по § 21 отъ единъ милионъ лева, която е съ- вършено недостатъчна, да се увеличи на два милиона лева, срещу това да се намалятъ съ по 500 хиляди лева су- мѣ по § § 13 и 16.

Мисля, че народното представителство ще даде своето съдействие на Министерството на земледѣлието да изпълни една толкова полезна работа. Азъ моля всички и отъ дѣсно и отъ лѣво да се съгласите за това мое предложение.

К. Пастуховъ (с. д.): Защо не направихте това пред- ложение на второто четене?

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. министърътъ на земледѣлието и държавните имоти предлага по смѣт- ката „земледѣлие и отраслиъ му“, на стр. 35, кредитътъ по § 21 „субсидии на частни лица и кооперации за оба- веждане и поддържане на образцови овощни разсадници и други“ — отъ 1 милионъ лева да се увеличи на 2 ми- лиона лева, а кредитътъ по § § 13 и 16 на стр. 34 да се на- малятъ отъ единъ милионъ лева на 500 хиляди лева всѣки единъ. Които приематъ това предложение, моля, да вдиг- натъ рѣка. Болшинство. Събранието приема.

Има предложение отъ г. Георги Поповъ надлежно под- писано. То се отнася до глава IV, на стр. 39, води, § 82, а именно да се прибавятъ думитъ „За корегирание и отвод- няване на Баташкото блато — 250 хиляди лева“.

Има думата г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Моето предложение е следното: да се имък- натъ думитъ „За корегирание и отводняване Баташкото блато — 250 хиляди лева“.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Тогава, предло- жението Ви трѣбва да отиде въ бюджетарната комисия.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Но цифрата не се увеличава, тя си остава същата, предвиждатъ се отъ същата сума 250 хиляди лева за Баташкото блато. Въ бюджетарната комисия се занимахме съ този въпросъ, но тя не го прие.

Министъръ Д. Христовъ: Предложението, което направи г. Поповъ, той го направи и въ комисията и азъ отгово- рихъ тогава, че кредитътъ, който се предвижда, ще бжде изразходванъ целесъобразно, споредъ нуждитъ, и казахъ, че нѣма да пренебрегна отводняването на Баташкото блато, толкова повече, че инициативата за неговото отводняване още отъ преди 15 години е моя. Азъ съмъ съгласенъ да се включатъ въ редакцията на този параграфъ и тия думи, които предлага г. Поповъ — „за корегирание и отводняване на Баташкото блато“ — и да се свърши работата. Ако има пари, ще дадемъ, ако нѣма — нѣма да дадемъ.

Г. Т. Поповъ (д. сг): Азъ съмъ доволенъ отъ деклара- цията на г. министра, само ще помоля да се изпълнятъ тия декларации, защото отъ преди три години е започнато пре- сусуването на Баташкото блато. Почти половината отъ Ба- ташкото поле, около 200 хиляди декара, стои необработено, неизползувано, защото рѣкитъ, които се стичатъ отъ Бал- кана, не може да се изтичатъ. Почна се презъ 1924 г. пре- сусуването на това блато, обаче предприемачътъ се отказа, поради голѣмото спадане на нашия левъ, и сега работата стои наполовина свършена. Нуждни сѣ нѣкакви 200 хиляди лева, за да се довърши пресусуването и да може да се из- ползува това национално богатство. Азъ моля да се съг- ласите да се впише тая сума, да се намѣри отъ кждето и да е и да се даде. Батачани сѣ готови да вложатъ своя трудъ, да отбиятъ тамъ трудовата си повинност, само и само да се улесни поминъкътъ имъ. Тѣ отъ полето изхранватъ повече отъ 10—12 хиляди глави добитъкъ; тѣ се занима- ватъ изключително съ скотовѣдство и кираджилъкъ, и ако имъ се отнеме възможността да изхранватъ добитъка си, тѣ нѣма съ какво да се поелитаватъ. Г. министърътъ се съг-

ласи да се впишатъ думитъ „и за корегирание и отводня- ване на Баташкото блато“.

Министъръ Д. Христовъ: Съгласенъ съмъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Предложението на г. Поповъ е по § 81, който гласи: „Оправяне рѣкитъ, про- копаване на канали, постройки на язове и други съоруже- ния, пресушване на блага, поддържане на разсадници“ и т. н. Г. Поповъ предлага, следъ „пресушване на блага“, да се прибави „корегирание и отводняване на Баташкото блато“.

Министъръ Д. Христовъ: Съгласенъ съмъ да се каже: „пресушване на блага, включително и Баташкото“.

Ц. Брънляновъ (д. сг): Нали е казано общо „пресушване на блага“? Нѣма нужда отъ тази прибавка.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които приематъ предложението на г. Поповъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мен- шество, Събранието не приема.

Г. Цвѣтанъ Стоянчевъ предлага въ фонда „Културни мѣроприятия“, глава IV, да се прибави новъ § 87, съ след- ното съдържание: (Чете) „Помощи на водни синдикати за напояване, за отводняване (изсушаване), за корекция на рѣки, за добиване електрическа енергия срещу дѣлове — 3.000.000 л.“

Правя същото възражение, което направихъ по пред- ложението на г. Поповъ: по силата на закона за бюджета, отчетността и предприятията, това предложение не може да се гласува.

Има думата народниятъ представителъ г. Цвѣтанъ Сто- янчевъ.

Ц. Стоянчевъ (з. в): Г. г. народни представители! Въп- рѣки възражението на г. председателстващия и обясне- нието на г. министра на финанситъ, че на трето четене не може да се правятъ такива предложения, азъ поддържамъ, че имамъ право да направя това предложение не само възъ основа на чл. 40 отъ правилника, но и затова защото по бюджетопроекта на разнитъ фондове се говори по при- ципъ при второто четене, а снощи бюджетопроектътъ мина на второ четене карьеръ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Въ комисията се направи пред- ложение и тамъ се разисква много обширно.

Ц. Стоянчевъ (з. в): За да не се счете, че ние искаме да саботираме, снощи азъ се отказахъ да направя предло- жението, като си запазихъ правото днесъ да го направя.

С. Савовъ (д. сг): Много сте закѣснѣли.

Ц. Стоянчевъ (з. в): Не съмъ закѣснѣлъ, защото не е късно да се направи едно полезно предложение, още по- вече, че нѣколкомина отъ г. г. министритъ предъ изборитъ сѣ дали обещание да направятъ това, което азъ предла- гамъ, обаче сѣ пропуснали своевременно да го впишатъ въ бюджета на фондоветъ. Съ фонда „Културни мѣроприя- тия“, за който всички гласувахме, безъ разлика на полити- чески партии, ние гласувахме кредити за повдигане на земледѣлието, но забравихме, че за повдигането на земе- дѣлието е необходимо и корекция на рѣкитъ и напояване. Азъ тукъ предъ себе си имамъ мнението на единъ нѣмски познавачъ на водното дѣло, цитирано въ изложението на общия секретариатъ на воднитъ синдикати. Той въ своята книга „Deutsche Wasserwirtschaft“ казва: „Ако държавата ни е принудена — като че-ли е казано за насъ — „и трѣбва да води една засиленна аграрна политика“ — каквато претендирате да водите вие сега — „то нека се знае, че грѣб- нактъ на тая аграрна политика, основата, върху която ще легне тя, е и ще бжде водната политика“. И вѣрно е, че отъ създаването на закона за воднитъ синдикати у насъ отъ 1921 г. досега редовно се предвиждаха кредити въ редовния бюджетъ на държавата за подпомагане на воднитъ синдикати. Така напр., въ редовния бюджетъ за 1926/1927 г. бѣха предвидени въ § 90, глава VI, 5.000.000 л., които не мо- жаха да се изразходватъ, които не сѣ дадени на съответ- нитъ синдикати, съгласно заповѣдъ № 1360 на г. министра на земледѣлието, възъ основа решението на Върховния съ- ветъ по водитъ. Тия 5.000.000 л., сѣ разпредѣлени на 5 синди- ката, споредъ тази заповѣдъ: на руселния синдикатъ „Ломъ“ — 1.000.000 л., на Шуменския синдикатъ „Тича“ — 1.500.000 л., на синдиката „Блато“ въ Костинбродъ, Софий- ско — 1.000.000 л., на Ямбълския синдикатъ „Тунджа“ —

1.000.000 л. и на Пловдивския синдикат „Марица“ — 500.000 л. Тия суми не можаха през течение на цялото бюджетно упражнение да се дадат, но, след изборит, на 9 и 10 юний се подписаха платежителни заповеди, благодарение на настояването на някои заинтересовани, особено на г. г. министрите, за което им благодарят членовете на тия синдикати, които са живо заинтересовани, защото тия синдикати са за отводняване . . .

**Нѣкой отъ лѣвицата:** И за напояване.

**Ц. Стоянчевъ (з. в):** . . . и за напояване. Въ уставитѣ имъ е писано „и за напояване“, обаче засега иматъ за първа задача отводняването на около 200 хиляди декара.

Въ бюджета на Министерството на вътрешнитѣ работи също се намаляватъ постепенно кредититѣ за оздравителнитѣ работи по Дирекцията на народното здраве. Но тамъ държавата по своя инициатива отпуска кредити за оздравителнитѣ работи, а когато населението само се интересува, отказваме да го подпомогнемъ. Миналата година кредититѣ, които са били предвидени, не са раздадени, и по този начинъ се дава видъ като-че-ли по скритъ път се саботира прилагането на закона за воднитѣ синдикати, въ чл. 76 на който изрично се казва, че всѣка година се предвиждатъ не само въ редовния бюджетъ, но и по бюджета на фонда „Културни мѣроприятия“ помощи на тия синдикати, и то безвъзмездно до 30% отъ стойността на предприятието.

**Г. Юртовъ (нар. л):** Да събиратъ сръдства и синдикатитѣ. Има синдикати, които са взели отъ държавата по единъ милионъ, а тѣ са събрали едва по 10 хиляди лева.

**Ц. Стоянчевъ (з. в):** Г. Юртовъ! Има синдикати, които са събрали съ десетки милиони; имамъ подробни сведения и, ако искате, мога да Ви ги цитирамъ, за да видите какво са събрали и какво са направили.

Тѣзи суми, които са били предвидени да се дадатъ на тѣзи водни синдикати, са били отказани миналата година да се дадатъ напълно, и по този начинъ остава впечатление, че се отказва подкрепата на тѣзи синдикати. Защото отъ предвиденитѣ миналата година суми да се дадатъ на тѣзи петъ синдикати, които ви изброихъ, само на русенския синдикатъ „Ломъ“ са дадени 1 милионъ лева, благодарение на съдействието на г. министра на финанситѣ — платежната заповѣдъ е подписана дори на последния день, 10 юний — и това, разбира се, му прави честь, че дава подкрепа на едно такова дѣло, а на шуменския синдикатъ „Тича“ са били дадени 200.000 л., на синдиката „Блато“ — 200.000 л., на синдиката „Солидарностъ“ — 200.000 л., на синдиката „Марица“ 300.000 л. И забележете, че тѣзи синдикати, когато са правили своитѣ стопански планове за работа, са имали предъ видъ и опредѣленитѣ имъ помощи. Тѣзи помощи, г-да, не се даватъ (свѣзвездно, а срещу дѣловъ капиталъ, т. е. държавата ще ги получи единъ день, когато се реализиратъ тѣзи предприятия, а тѣ са започнали да се реализиратъ. Понеже синдикатитѣ при изработването на своитѣ строителни работи, са правили смѣткитѣ си въз основа на тѣзи кредити, естествено, че когато не ги получатъ въ пълния имъ размѣръ, ще се спъне тѣхната работа.

Заради това съ предложението си, подписано отъ 10 души народни представители, предлагамъ да се предвидятъ 3.000.000 л. за подпомагане на тия синдикати, за да се изплатятъ незаденитѣ отъ миналата година суми по 300 и по 800 хиляди лева на съответнитѣ синдикати. Смѣтамъ, че нѣма да се намѣри народенъ представителъ, който да се противопостави на такова едно предложение.

**Г. Семерджиевъ (д. сг):** Въ редовния бюджетъ има предвидени суми.

**Ц. Стоянчевъ (з. в):** Въ редовния бюджетъ всѣка година се предвиждатъ, обаче за тая година, 1927/1928 г., не бѣше предвидено нищо. Чакъ на второ четене, когато са се приеми отделнитѣ бюджети, прави се предложението — не си спомнямъ отъ кого бѣше — и едвамъ тогава се предвиждатъ 850.000 л., но изрично се споменава за кои синдикати — за троянския, за тетевенския, за луковитския и за чепеларския.

**Г. Семерджиевъ (д. сг):** То бѣше за силопроизводство. За отводняване кредититѣ са отделни.

**Ц. Стоянчевъ (з. в):** Нѣма. Азъ търсихъ и намѣрихъ, че има само за оздравителнитѣ работи по Дирекцията на народното здраве единъ кредитъ отъ 1.600.000 л., а за другитѣ — по 40—50 хиляди лева.

Така че азъ поддържамъ това мое предложение, което се прочете отъ г. председателя, и моля да се изпрати въ комисията, да се намѣри тоя кредитъ, за да може да се подкрепятъ тѣзи синдикати въ тѣхнитѣ начинания.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

**Министъръ Д. Христовъ:** Г-да! Почти всички синдикати, които са предприели работи и които, съгласно закона, са внесли своя дѣловъ капиталъ, са били подпомагани отъ държавата, като навремето са били предвидени съответнитѣ кредити за тая целъ и имъ се дадоха. Ако на нѣкои синдикати не са били дадени съответнитѣ помощи, то е затуй, защото отъ справкитѣ, които министерството е направило по исканитѣ смѣтки, които справки са били донесени въ министерството, сигурно се е видѣло, че тѣ не са били внесли съответния дѣловъ капиталъ. Нека тия синдикати продължатъ своята работа; ще има време следующата година държавата да имъ се издѣлжи — сир. да имъ даде съответния свой дѣловъ капиталъ. А сега моля Народното събрание да приеме бюджетопоекта тѣй, както е предложено, защото не можемъ да намѣримъ сръдства, за да покриемъ този кредитъ.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г-да! Не може да се гласува предложението, направено отъ г. Цвѣтанъ Стоянчевъ за предвиждането на новъ кредитъ. Той предлага, обаче, да се изпрати предложението му въ комисията. Който са съгласни да се изпрати предложението на г. Стоянчевъ въ комисията, моля, да вдигнатъ ржка. Меншество, Събранието не приема.

Отъ г. министра на земледѣлието има едно предложение само за размѣстване на нѣкои кредити. То се отнася до фонда за трудовитѣ земеделски стопанства и гласи: (Чете) „§ 6 отъ приходитѣ се увеличава отъ 30.000.000 л. на 31.500.000 л., а § 20 отъ разходитѣ — отъ 2.000.000 л. на 3.500.000 л.“

Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

**Министъръ Д. Христовъ:** Г. г. народни представители! Азъ съмъ съгласенъ да се подчиня на решението на Народното събрание. Не държа на това предложение, обаче дѣлженъ съмъ да го внеса.

Въпросътъ се състои въ следното. Разисква се надълго и широко въ комисията относително Дирекцията на трудовитѣ земеделски стопанства и взехме решение тя да съществува до края на годината, като къмъ 31 декемврий бѣде ликвидарано съ нея. Но едновременно съ това решение, въ изпълнение на закона, ние трѣбва да продължимъ оземляването. Тоя е смисълътъ и на самия законъ, този е смисълътъ и на съществуването на Дирекцията за трудовитѣ земеделски стопанства, която толкова души атакуваха. Ние пристѣпихме къмъ това оземляване отъ единъ месецъ и, до тази минута, мога да ви кажа, че 39-тѣ земледѣлни бригади, които работятъ, са оземлили малоимотни и безимотни крѣгло съ около 100 хиляди декара земи, въ които земи не влизатъ частни и монастирски земи. Задачата на министерството е да усилва тази работа на бригадитѣ и за тази целъ, намѣсто 39 бригади, ние ги увеличаваме на 59, за да можемъ до 1 ноемврий, сир. до края на работния сезонъ, да оземлимъ, както са нашитѣ проекти, малоимотни и безимотни най-малко поне съ около 700—800 хиляди декара.

За тая целъ, обаче, ще трѣбва да се направи единъ разходъ още отъ около единъ и половина милиона лева за пѣтния и дневни, съгласно закона за държавнитѣ служители, на ония чиновници, които отиватъ по работа на полето.

За да ускоримъ, прочее, работата и да отговоримъ на искането на Народното събрание да се ликвидира съ тая дирекция, азъ моля народното представителство да се съгласи да се даде този кредитъ отъ единъ и половина милиона лева, като отъ друга страна, приходътъ отъ 30.000.000 л. по § 6 се увеличи на 31.500.000 л. че наистина при оземляването ще можемъ да получимъ не 30 или 31  $\frac{1}{2}$  милиона лева, а 40—50 милиона лева, това, г. г. народни представители, ще видите отъ следната много проста смѣтка.

При оземляването съ около 800 хиляди декара земя — отъ които половината сѣ държавни совати и пр., а другата половина сѣ общински мери — ние ще вземемъ съгласно закона, половината стойностъ на около 800 хиляди декара земи, защото другата половина се дава на общинитѣ. Като се смѣта сръдната стойностъ на тия земи по 1.000 л. декара и се вземе съгласно закона половината отъ стойността — 600 хиляди декара по 500 л. декарътъ — това прави 300 милиона лева. Отъ тая сума, съгласно закона, тия, които се оземляватъ, трѣбва да платятъ първоначално 10%, т. е. 30 милиона лева. А сведенията, които има министерството, сѣ, че не 10% ще внесатъ първоначално тѣзи, които се оземляватъ, а най-малко 12% отъ стойността на даденитѣ имъ земи, а да могатъ да използватъ привилегии, които законътъ имъ дава.

Ето защо азъ моля Народното събрание да се съгласи да не се напраща това мое предложение въ комисията, а да ми се отпусне тоя кредитъ отъ 1.600.000 л., за да можемъ въ малкото време, въ което остава да съществува дирекцията, да пристѣпимъ къмъ по-усилено оземляване на маломотнитѣ и безимотнитѣ. Така ще съдействуваме и за по-скорошното ликвидиране на самата дирекция.

Н. Мушановъ (д): Това искане е ново. Министрътъ трѣбва да се научатъ, че на трето четене такива предложения не се правятъ.

Министрътъ Д. Христовъ: Азъ моля г. Мушановъ да не прави въпросъ. Азъ не държа на това, г. г. народни представители! Азъ ви моля да се съгласите съ това мое предложение не за друго, а защото въ бюджетарната комисия преди десетина дена се взема решение да се закрие Дирекцията на трудовитѣ земеделски стопанства. Иначе азъ не бихъ ималъ възможностъ да ликвидирамъ съ този въпросъ.

Н. Мушановъ (д): Азъ искамъ да говоря по предложението на г. министра на земледѣлието.

Министрътъ Д. Христовъ: Ако Народното събрание не се съгласи единодушно съ моето предложение, азъ не правя въпросъ — ще го оттегля. Но работата трѣбва да вършимъ, а не да държимъ на едни или други формалности.

Н. Мушановъ (д): Мене не ме интересува какво ще реши Събранието по това предложение. Мене ме интересува другъ единъ въпросъ. Въ продължение на 14 дни въ бюджетарната комисия стѣлаха дебати по бюджетопрокста на Дирекцията на трудовитѣ земеделски стопанства. Г. министрътъ бѣше въ комисията и се опредѣлихъ кредититѣ. Не може сега при третото четене той да иска още 1½ милиона лева кредитъ.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Шомъ е за експедитивностъ, добре е.

Н. Мушановъ (д): Това е безредице, г. Данаиловъ.

Г. Данаиловъ (д. сг): Ако има Народното събрание да му даде този кредитъ — нека му го даде. Но, наистина, това е безредице.

Министрътъ Д. Христовъ: Бюджетарната комисия, заедно съ бюджетоконтролниятъ органъ, опредѣли една сума само за 9 месеца, докато се ликвидира съ дирекцията. И при туй механическо пресмѣтане на кредита, тѣзи, които сѣ правили смѣтките, сѣ направили една грѣшка. Отъ една страна, искате да има по-големо оземляване, да вършимъ работа, а отъ друга страна, саботирате.

Н. Мушановъ (д): Защо не казахте това преди 10 дни въ бюджетарната комисия, а сега, на трето четене?

Министрътъ Д. Христовъ: Чуйте какво ще ви кажа! Имаме 160 души землемѣри — на всѣки единъ по 4000 л. месечно, съгласно закона, това прави 640 хиляди лева. Ще работятъ 5 месеца — по 640 хиляди лева месечно, това прави 3—3½ милиона лева. А ние ще увеличимъ землемѣрнитѣ бригади на 59. Е, азъ се обръщамъ къмъ васъ и ви питамъ: ще ми откажете ли този кредитъ отъ 1½ милиона лева, ...

Н. Мушановъ (д): Не е тамъ въпросътъ.

Министрътъ Д. Христовъ: ... та да не можемъ да вършимъ успѣшно работата, или, наопаки, ще ми го отпуснете,

за да я завършимъ успѣшно, да оземлимъ колкото се може повече хора въ краткото време, което ни остава?

Д. Гичевъ (з. в): Законътъ за бюджета, отчетността и предприятията не позволява.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Съжалявамъ, че не мога да положа на гласуване това предложение на г. министра. Ще питамъ Събранието, съгласно ли е това предложение на г. министра на земледѣлието да отиде въ бюджетарната комисия, която да се произнесе по него.

Г. Данаиловъ (д. сг): Да се върне въ комисията наново? Недейте!

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. министре! Оттеглете ли предложението си?

Министрътъ Д. Христовъ: Съгласенъ съмъ на г. министра на финанситѣ тоя кредитъ може да се увеличи.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Азъ не мога да положа на гласуване това предложение, защото два пѣтти вече приложихъ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Министрътъ Д. Христовъ: Г. министрътъ на финанситѣ е съгласенъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: А бюджетарната комисия?

Д. Гичевъ (з. в): Г. председателътъ е последователенъ: законътъ за бюджета, отчетността и предприятията не позволява.

Г. Семерджиевъ (д. сг): Когато е въпросъ за експедитивностъ, вие сте противъ!

Д. Гичевъ (з. в): А вие сте противъ воднитѣ синдикати.

Ц. Бръшляновъ (д. сг): Това е демагогия.

Министрътъ Д. Христовъ: (Къмъ земледѣлицитѣ) Вие сами искате оземляване на маломотнитѣ и безимотнитѣ, а когато пристѣпваме къмъ сериозна работа и искаме за 4—5 месеца да раздадемъ 700—800 хиляди декара земя, противопоставяте се. Това е противоречие.

Н. Мушановъ (д): Защо не направихте това предложение въ комисията преди две седмици? Къде бѣхте вчера, когато бюджетътъ се гледа на второ четене?

Министрътъ Д. Христовъ: Решението за ликвидиране на дирекцията се взема преди две седмици. А безъ този кредитъ азъ нѣмамъ възможностъ да ликвидирамъ съ нея.

Ц. Бръшляновъ (д. сг): (Къмъ Н. Мушановъ) И Вие не бѣхте вчера тукъ.

Н. Мушановъ (д): Азъ бѣхъ тукъ. И ако бѣхъ министръ, нѣмаше да правя тоя скандалъ — да искамъ на трето четене 1½ милиона лева новъ кредитъ. И г. Липчевъ нѣма да го направи това. Тъкмо защото е министръ-председател, нѣма да го направи. И г. Семерджиевъ нѣма да го направи; и г. Данаиловъ нѣма да го направи. Не можемъ ние да бждемъ поставени въ такова положение — истеръ-истемемъ да приемаме.

Министрътъ Д. Христовъ: Ти ако бѣше на моето мѣсто, нѣмаше да приказвашъ празни приказки.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата на-родниятъ представителъ г. Георги Данаиловъ.

Г. Данаиловъ (д. сг): Г. г. народни представители! На трето четене не се разисква; само се правятъ предложения, и се гласува. На трето четене никой министръ не може да прави предложения за увеличаване на кредити, безъ тия предложения да сѣ минали презъ бюджетарната комисия. Никой министръ!

Ц. Бръшляновъ (д. сг): Кой законъ казва това?

**Г. Данаиловъ** (д. сг): Всички закони на свѣта — ако познавате въпроса; ако не го познавате, не се излагайте. Никой министъръ, и министъръ-президентътъ не може да иска увеличение на кредити на трето четене.

**Н. Мушановъ** (д): И народниятъ представител не може.

**Г. Данаиловъ** (д. сг): Ако е въпросъ за единъ малкъ кредитъ — разбирамъ; но когато се касае за голѣмъ кредитъ — не може. Тръбва да се учимъ на редъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣвицата)

**Министъръ Д. Христовъ**: Азъ казахъ, че не държа на моето предложение. Обаче още веднѣжъ обръщамъ вниманието на народното представителство, че се касае за една твърде сериозна работа.

**Г. Данаиловъ** (д. сг): За нищо не се касае.

**Министъръ Д. Христовъ**: Касае се за оземляване на голѣмъ брой правоимеющи. Добре, г. г. народни представители, и азъ ще държа тогава смѣтка за тази формалностъ. Азъ ще си послужа тогава съ друго срѣдство: ще бѣда принуденъ поради естеството на нуждата да искамъ свѣрх-смѣтенъ кредитъ.

Оттеглямъ предложението си.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Г. министърътъ оттегля предложението си.

**К. Лулчевъ** (с. д): (Къмъ министъръ Д. Христовъ) Много по-рано трѣбваше да се сѣтишъ за тая работа, не сега при третото четене.

**Министъръ Д. Христовъ**: Вие сте дърдорковци; приказвате само приказки, а не вършите работа.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Народниятъ представител г. Георги Поповъ предлага въ чл. 6, буква „и“ следната добавка: „Малкитѣ каси плащатъ половина такса“.

**Докладчикъ А. Пиронковъ** (д. сг): Че и въ закона пише така, защо ще прави предложение?

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Има думата народниятъ представител г. Георги Поповъ.

**Г. Т. Поповъ** (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Първиятъ резултатъ, споредъ мене, който ще трѣбва всѣки да очаква отъ ония мѣроприятия, които предприемаме съ бюджета на фондоветѣ, това е засилването на нашето национално производство, отъ една страна, и отъ друга страна, максималното оползотворяване на това производство чрезъ организиране на износа.

**С. Савовъ** (д. сг): На трето четене не могатъ да се увеличаватъ приходитѣ и разходитѣ. Общинскитѣ и окръжни съвети не правятъ това, та Камарата ли ще го направи? Това е най-опасната работа. Да сме на чисто. Тукъ ставаха разисквания 10 дни по второто четене — кѣде бѣхте, господине, тогава да си направите предложението? Тръбваше да си направите предложението по-рано. (Ржкоплѣскания отъ лѣвицата)

**Г. Т. Поповъ** (д. сг): Ставате смѣшенъ.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: (Звъни) Г. Савовъ! Моля Ви се, какво е това отъ Васъ?

**Г. Т. Поповъ** (д. сг): Г-да! Азъ съмъ длъженъ да се обясня. Снощи, когато се разглеждаше бюджетопроектътъ на фондоветѣ на второ четене, пръвъ се записахъ азъ, следъ туй се записа и г. Стоячевъ. Председателството, обаче, заяви, че ще ни даде думата при третото четене. Вземахъ актъ отъ това и сега взехъ думата, за да развия предложението си.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Имате думата, кажете какво искате.

**Г. Т. Поповъ** (д. сг): Оползотворение на производството ще може да има само чрезъ една добре организирана вътрешна и външна търговия.

Г-да! Допълнението, което предлагамъ — азъ привличамъ вниманието на Народното събрание върху него и настоятелно искамъ то да се приеме — макаръ и малко нагледъ, мѣри да предотврати загубването на много отъ чуждестраннитѣ пазари за нашия износъ на яйца. Именно, въ тая буква „и“ на чл. 6 е казано, че за каса яйца, предназначени за износъ, се плащатъ 2 л. златни. Искамъ да се добави, че за малкитѣ каси се плаща половина такса, защото обикновената каса съдържа 1480 яйца, а малката съдържа 740.

Г. г. народни представители! За да видите, че това не е дребенъ въпросъ, ще ви дамъ нѣколко данни. Износътъ на яйцата, колкото и да е улесненъ, е съпроводенъ съ двойно и тройно по-голѣми разноски у насъ, отколкото въ Югославия, Дания и другадѣ. Една наша каса, докато пристигне въ Салцбургъ, се натоварва съ 3.661 л. разноски, а пъкъ една каса произходяща отъ Югославия и Дания се натоварва само съ 750 л. — наши пари. Виждате каква голѣма разлика има. За да не бѣда голословенъ, ще ви кажа, че за първото четиримесечие отъ тази година ние сме изнесли 102 вагона яйца по-малко . . . (Пререкания между народнитѣ представители С. Савовъ и И. Лѣкарски)

**И. Лѣкарски** (д. сг): Ти си квесторъ, трѣбва да пазишъ тишината, а ти самъ я нарушавашъ.

**С. Савовъ** (д. сг): Азъ съмъ народенъ представител. Общинскитѣ съвети и окръжнитѣ съвети не правятъ това, което ние правимъ. Азъ съмъ депутатъ и трѣбва да внимавамъ какъ се реди бюджетътъ. Това е законодателна контрабанда. Това не може да бѣде!

**И. Лѣкарски** (д. сг): Вразумете квестора, г. председателю!

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: (Звъни) Моля ви се, нѣма нужда отъ такова вълнение.

**Г. Т. Поповъ** (д. сг): Азъ не мога да разбера защо толкова много се афектира г. Савовъ отъ тая работа. — За да не ви отекчавамъ повече, г-да, ще свѣрша.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Разбра се: Вие искате за малкитѣ каси да се плаща наполовина.

**Г. Т. Поповъ** (д. сг): Искамъ да се направи една малка добавка въ чл. 6, буква и — че за малкитѣ каси се плаща наполовина. Това е справедливо.

Отъ друга страна, процентътъ, който се одържа за централата на девизитѣ, се изчислява върху 20 л. за килограмъ яйца. Належашо е да стане една преценка, да се намали оценката на килограмъ яйца на 10, или поне на 15 л., за да може да се поощри износътъ на яйцата, защото износътъ на яйцата заема трето мѣсто въ нашата външна търговия. Г. министърътъ може да направи това намаление по административенъ редъ.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Ясно е. Само че имате грѣшка, г. Поповъ. Вашето предложение се отнася не до чл. 6, а до чл. 5.

**Г. Т. Поповъ** (д. сг): До чл. 6 е.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Не, нумерацията се промѣни: чл. 6 стана чл. 5.

Г-да! Г. Поповъ предлага за малкитѣ каси яйца, които се изнасятъ, да се плаща половина такса. Съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията, който азъ често цитирамъ, при третото четене не може да се прави увеличение на приходитѣ или разходитѣ.

**Ц. Бръшляновъ** (д. сг): Какво да правимъ тогава?

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Въ случая, обаче, има едно предложение за намаление, което може да се гласува.

**Г. Марковъ** (з. в): Справедливо е.

**Г. Т. Поповъ** (д. сг): Нѣма намаление.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ**: Въ случая, понеже има предложение за намаление, — може да се гласува. Защо да отива въ комисията? Понеже не се иска увеличение на приходъ или на разходъ, предложението може да се положи на гласуване.



Г. Семерджиев (д. сг): Не сте логични, г. председателю, намалява се приходът.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Не се намалява. Друго е, когато се касае за увеличение на приходи и разходи, друго е, когато се касае за намаление. Формално, от гледище на закона за бюджета, отчетността и предприятията, това предложение може да се положи на гласуване.

Има думата народният представител г. Георги Данаилов.

Г. Данаилов (д. сг): Г. г. народни представители! Предложението, което прави г. Попов тук, бѣше направено и въ бюджетарната комисия. Тамъ то се обсъди и се отхвърли. Защо? Защото законътъ гласи, че касата плаща толкова. Ако искате чрезъ бюджета да измѣните закона — заповѣдайте!

Председателстващ д-р Б. Вазов: Тогава ясно е, г-да, не може да се положи на гласуване предложението на г. Поповъ.

Г. Данаилов (д. сг): Ако г. министърътъ внесе законопроектъ за измѣнение на такситъ, тогава заповѣдайте да ги измѣнемъ.

Г. Поповъ (д. сг): Но има една явна несправедливостъ. Азъ настоявамъ да се гласува, г. председателю.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Г-да! Има предложение отъ г. Аврамъ Стояновъ да се отпуснатъ, за откриване на водолѣбна станция за инвалиди, вдовици и сираци 1.000.000 л.

Г. Поповъ (д. сг): Защо не гласувате моето предложение?

Председателстващ д-р Б. Вазов: Защото има специаленъ законъ, който не можемъ да измѣняме съ бюджета.

Предложението на г. Аврамъ Стояновъ не е подписано отъ нужното число народни представители, затова не мога да го положа на гласуване.

Други предложения нѣма.  
Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Г. г. народни представители! При разглеждането бюджета на фонда „Построяване сгради за сѣдебнитъ мѣста въ царството“ въ бюджетарната комисия г. министърътъ поиска кредитътъ по § 3 отъ разходитъ по тоя фондъ да се увеличи отъ 6 на 8 милиона лева, което бюджетарната комисия възприе, обаче въ проекта е напечатано погрѣшно „6.000.000 л.“

Г. Семерджиев (д. сг): Значи, печатна погрѣшка.

Докладчикъ А. Пиронковъ (д. сг): Да.

Г. Данаиловъ (д. сг): Тѣй е.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Г-да! Касае се за една печатна погрѣшка, която се констатира отъ председателя на комисията и отъ г. докладчика, а именно: въ разходния § 3 на фонда „Построяване сгради за сѣдебнитъ мѣста въ царството“ вмѣсто „8.000.000 л.“, както се е съгласила бюджетарната комисия, е отпечатано „6.000.000 л.“ Тази поправка заповѣдамъ да се нанесе отъ стенографитъ.

Г-да! Други предложения нѣма.

Който приематъ на трето четене законопроекта за бюджета на разнитъ фондове за 1927/1928 финансова година, заедно съ гласуванитъ и приети поправки и прибавки, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 16)

Г-да! Моля да се съгласите да минемъ къмъ точка 4 отъ дневния редъ. Касае се за отпускане заемъ на Станимашката община. Който приематъ да се пристѣпи къмъ точка четвърта отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за разрешаване на Станимашката градска община да сключи заемъ — моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да го прочете.

Д. Гичевъ (з. в): Не е раздаденъ.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Раздаденъ е

Секретаръ Г. Реджовъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I № 24)

Председателстващ д-р Б. Вазов: Г-да! Никой не иска думата. Който приематъ по начало закона за разрешаване на Станимашката градска община да сключи заемъ, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Министъръ-председател А. Ляпчевъ: Да отиде въ комисията.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Г-да! Законопроектътъ отива въ комисията.

Пристѣпваме къмъ точка трета отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за бюджета на извънреднитъ приходи и разходи на държавата за 1927/1928 финансова година.

Моля, г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ П. Георгиевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ бюджетарната комисия станаха нѣкои допълнения въ текста на законопроекта и измѣнения въ таблицата къмъ него.

Въ чл. 1 общата сума на кредита, който се разрешава на министритъ се увеличи отъ 239.931.915 л. на 242.145.115 л. — 2.200.213 л. повече.

Къмъ 5-тъ члена на законопроекта се прибавиха въ комисията още 4 нови членове: новиятъ чл. 6 тълкува ал. 4 къмъ чл. 4 отъ закона за бюджета на държавата за 1927/1928 финансова година; чл. 7 урежда въпроса за уволненитъ чиновници по закриване на длъжността имъ по бюджетитъ за 1925/1926 и 1926/1927 финансови години; чл. 8 разрешава на държавнитъ каменовжглени мина „Бобовъ-Долъ“ и „Марица“ да си доставятъ необходимитъ имъ количества дървенъ материалъ, карбитъ и масло чрезъ държавната каменовжглена мина „Перникъ“, и чл. 9 урежда въпроса за командировачнитъ пари на държавнитъ служители. (Чете):

### „ЗАКОНЪ“)

за бюджета на извънреднитъ приходи и разходи на държавата за 1927/1928 финансова година.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Който приематъ замянитъ на законопроекта, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ П. Георгиевъ (д. сг): (Чете)

„Чл. 1. Разрешава се на министритъ кредитъ на обща сума 239.931.915 л. за произвеждане разходи презъ 1927/1928 финансова година за извънредни нужди на държавата, споредъ приложената таблица“.

Въ този членъ комисията увеличи сумата отъ 239.931.915 л. на 242.145.115 л., а въ таблицата направи следнитъ промѣни:

По „Министерство на земледѣлието и държавнитъ имоти“ предвиди новъ § 2 — „За изплащане отчужденото здание за сѣдебна сграда въ гр. Ловечъ — 213.200 л.“ Кредитътъ за Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти стана 8.213.200 л.

По „Министерство на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството“ сумата по § 1 — „За направа и довършване на мостове“ — отъ 18.000.000 л. намали на 16.000.000 л.

А въ подробната таблица къмъ § 1 се направиха следнитъ промѣни:

По п. 7 — направа каменни устои и стълбове на моста надъ р. Марица по пѣтя Чирпанъ-Скобелево — кредитътъ отъ 2.500.000 л. се намали на 2.000.000 л.; по п. 8 — направа моста надъ р. Джерманъ по пѣтя Бобошево — кредитътъ отъ 2.600.000 л. се намали на 1.500.000 л.; по п. 9 — довършване мостовѣтъ надъ р. Витъ при с. с. Жгленъ и Дерманци — кредитътъ отъ 2.000.000 л. се намали на 1.500.000 л.; по п. 10 — направа моста надъ р. Камчия по пѣтя Кюпрюкьой-Н. Шипка-Провадия, кредитътъ отъ 2.000.000 л. се намали на 1.500.000 л.

Въ § 2 — за изплащане работитъ по пѣтищата и мостовѣтъ, извършени презъ 1926/27 финансова година и довършването имъ презъ 1927/28 г., сумата отъ 6.000.000 л. увеличи на 8.000.000 л.

\*) Въ текста на законопроекта, приетъ на първо четене, въ прил. Т. I, № 9.

Въ § 4 — помощ за закупуване, постройка и поправка на здания отъ общественъ интересъ по решение на Министерския съветъ увеличи кредита отъ 1.000.000 л. на 2.500.000 л.

Освенъ това комисията предвиди следните кредити по същото министерство: § 5 — помощ на Ломската градска община за доизкарване изгорѣлото общинско здание — 300.000 л. и § 6 — за постройка на работилница при механико-електро-техническото училище въ гр. Карлово — 200.000 л.

Общо кредитътъ по Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството се увеличава отъ 59.000.000 л. на 61.000.000 л.

Въ „Дирекция на въздухоплаването“, думитѣ въ § 1 „и запасни части за тѣхъ“ се замѣняватъ съ думитѣ „запасни части за съжитѣ и за аеропланитѣ“, като кредитътъ отъ 2.000.000 л. се увеличава на 4.000.000 л., а въ § 2 следъ думитѣ „разглобяване“ — „и“ се зачерква „сглобяване“ се поставитѣ думитѣ „и ремонтъ на“, като кредитътъ отъ 8.000.000 л. се намалява на 6.000.000 л.

Въ края на текста на § 3 се прибавятъ думитѣ: „Изплащане дѣла на България на международната въздухоплавателна комисия въ Парижъ“.

Всичко за извънредни разходи презъ 1927/28 финансова година се предвиждатъ 242.145.115 л.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петъръ Якимовъ.

П. Якимовъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ искамъ да кажа нѣколко думи по предвиденитѣ кредити за Дирекцията на държавнитѣ дългове. Презъ 1921, 1922, 1923 г. станаха отчуждавания на недвижими имоти за нуждитѣ на мината „Перникъ“. Въ миналогодишния извънреденъ бюджетъ бѣше предвидена сумата 10.000.000 л. за изплащане стойността на всички отчуждени мѣста. Обаче този кредитъ не можа да бѣде използванъ. Мене ми се важда чудно, защо въ тазгодишния извънреденъ бюджетъ не е предвиденъ този кредитъ отъ 10.000.000 л. за изплащане стойността на тия отчуждени мѣста, като се има предъ видъ, както казахъ, че тѣзи отчуждения сѣ станали още презъ 1921, 1922, 1923 г. и сѣ облѣчени въ изпълнителни листове, които носятъ 10% лихва въ вреда на държавата, а сега и 12%, и като се има предъ видъ, отъ друга страна, че това сѣ отчуждения, които засѣгатъ около 200 почти безимотни семейства около мината „Перникъ“. Щомъ като въ миналогодишния извънреденъ бюджетъ е билъ предвиденъ такъвъ кредитъ, мисля, че г. министърътъ на финанситѣ ще се съгласи, той кредитъ да бѣде предвиденъ и въ тазгодишния извънреденъ бюджетъ, за да може да се изплати на тѣзи хора, които сѣ изгубили имота си само заради това, защото мината е отчуждила тия мѣста, за да използва подземнитѣ богатства и да добие по-голямъ печалби. Считаю, че мината „Перникъ“ не може да изплати стойността на тия отчуждени имоти, защото отчуждаванията сѣ станали въ време, когато мината „Перникъ“ бѣше държавна. Следователно, има прѣчка за изплащането стойността на тѣзи имоти отъ мината „Перникъ“, и ще трѣбва тѣ да бѣдатъ изплатени отъ държавата. Ето защо, азъ ще моля народното представителство да се съгласи да се впише този кредитъ отъ 10.000.000 л. въ таблицата по държавнитѣ дългове.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни представители! Азъ ще се противопоставя на това искане на уважаемия народенъ представителъ. Ние трѣбва винаги да имаме предъ видъ, че този бюджетъ е извънреденъ и понеже не сме склѣпили заемъ за неговото покриване, той ще трѣбва да се покрие отъ икономитѣ на редовния бюджетъ. Така че правилното е тази сума да се впише въ редовния бюджетъ, защото азъ не мога да кажа, че ще мога да намира приходи, съ които да покрия така увеличенитѣ разходи.

П. Якимовъ (д. сг): Въ миналогодишния извънреденъ бюджетъ бѣше вписана тази сума.

Министъръ В. Молловъ: Това е вѣрно, но сумата не е изплатена, защото въ Министерството на финанситѣ, по поводъ на тия несчастни отчуждавания, имаше една дълга преписка. Възъ основа на тази преписка и на многобройнитѣ оплаквания бѣ произведена анкета, както по характера

на отчужденията, така и по по-нататъшната процедура, която е била следвана при определяне оценките, при издаване платежнитѣ заповѣди и т. н. Претендираше се, че въ връзка съ тѣзи отчуждавания сѣ станали нѣща, които не сѣ били въ полза на населението, отъ което сѣ били взети тѣзи имоти, но сѣ били въ полза на други лица. И въ действителностъ, самото население дохожда по-на-рѣдко да ходатайствува за тия изплащания, дохождатъ по-скоро други лица, които сѣ заинтересувани по този въпросъ. Нещастieto е тамъ, че много отъ крепостнитѣ актове сѣ отишли въ други лица...

П. Якимовъ (д. сг): Въ лихваритѣ.

Министъръ В. Молловъ: ... и че при отчуждаванията сѣ станали нередовни работи. Закъснението се дължи не на нежеланието да се плати, но на специалното положение на въпроса въ Министерството на търговията и поради необходимостта да се извърши една анкета, преди да се пристѣпни къмъ окончателното разрешаване на въпроса.

П. Якимовъ (д. сг): Тази анкета е вече свършена.

Министъръ В. Молловъ: Сега анкетата е свършена, но азъ не мога да направя икономии по редовния бюджетъ, за да предвиди разходъ въ извънредния бюджетъ. Ето защо, ще трѣбва да се чака още нѣколко месеца, за да се предвиди тая сума въ редовния бюджетъ. Освенъ това, макаръ че отчуждаванията сѣ станали въ време, когато мината е била държавна, азъ смѣтамъ, че мината може и сега да изплати стойността на тѣзи имоти, защото тя не е престанала да бѣде държавна, а само управлението ѝ е станало автономно. Но, макаръ че мината е сѣ автономно управление, тя като притежание, не е на нѣкакво си автономно учреждение, а е притежание на държавата. Заради това азъ обещахъ на заинтересованитѣ лица да влѣза въ връзка съ оторизираниятъ представителъ на мината „Перникъ“, за да видимъ, дали този въпросъ не може да бѣде уреденъ при известна спогодба между счетоводството на мина „Перникъ“ и счетоводството на държавата, за да може сега мината „Перникъ“ да изплати тия суми на населението, а отъ друга страна да бѣде задължено съкровището при удобенъ моментъ, защото то има постоянна смѣтка съ мината „Перникъ“. Държавата е най-големиятъ клиентъ на мината и приходитѣ на мината безъ този клиентъ въ едно непродължително време биха се свели до единъ много голѣмъ минимумъ.

Азъ смѣтамъ, че по този пътъ ние бихме могли да уредимъ този въпросъ по-задоволително и по-бързо, отколкото само съ предвиждането на едно фиктивно перо, което нѣма да даде никакъвъ резултатъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Следъ обясненията, които даде г. министърътъ на финанситѣ по начина за уреждането на този въпросъ чрезъ мината „Перникъ“, смѣтамъ за излишно да говоря.

П. Якимовъ (д. сг): Ако предвидимъ тая сума въ бюджета, ще изплатимъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Въ всѣки случай, най-правилното уреждане на тия задължения на мината е онова, което посочва г. министърътъ на финанситѣ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Якимовъ! Следъ обясненията на г. министра, настоявате ли на Вашето предложение?

П. Якимовъ (д. сг): Настоявамъ да се гласува.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Тогава то трѣбва да отиде въ комисията.

Който приематъ да се занимае комисията съ предложението на народния представителъ г. Петъръ Якимовъ, моля, да вдигнатъ рѣжка. Меншество, Събранието не приема.

По разходитѣ по Министерството на войната — никой не иска думата.

По разходитѣ по Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти — никой не иска думата.

По разходите по Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството — има думата народният представител г. Емануил Начев.

Е. Начев (д. ст.): Г. г. народни представители! По Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството е предвидена сумата 16.000.000 л. за направа и довършване на мостове. Обаче от подробната таблица към § 1 виждаме, че има да се довършват само два моста, останалите десет трябва да се направят наново.

Въз основа на онова, Царибродската, на р. Нишава, при с. Калотина, на самата граница, мостът е за довършване. Водата го отнесе половината, половината се доправи. Сметката за тая цел, направена в Министерството, възлиза на 300.000 л., но тук аз не виждам тази сума да се предвижда, за да се довърши този започнат мост.

Второ. На моста при с. Недълище, който свързва пътя Драгоман — Недълище — Врабча — Трън, един важен пункт за свързването на Драгоман с Трън, е направена каменната конструкция; остава да се довърши само железната конструкция. Сметката за тая цел, направена от Министерството, възлиза на 800.000 л. Но аз тук не виждам да се предвижда тая сума за довършването на този мост.

Прочее, моля надлежния министър, а така също и г. министър на финансите, да се съгласят да се предвиди към подробната таблица, към § 1 от разходите по Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството, един нов пункт 12, за довършване мостовете при с. Недълище — 800.000 л. и при с. Калотина — 300.000 л., като се намалят кредитите за направа моста над р. Джерман по пътя Бобошево, който тепърва ще започне. За този мост е предвидена сумата 2.000.000 л. Аз моля за него да се остави един кредит само от 1.000.000 л., като другите 1.000.000 л. се предвидят за мостовете при с. Калотина и с. Недълище. Моля г. министър да се съгласи с това предложение.

Председателстващ д-р Б. Вазов: По точка 8 кредитът за направа моста над р. Джерман е 1½ милиона лева, а не 2.000.000 л.

Е. Начев (д. ст.): 2.000.000 л. съ.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Кредитът е намален в бюджетарната комисия.

Е. Начев (д. ст.): Тогава да се вземат още 500.000 л. от някъде другаде. Моля г. докладчика да направи съответната комбинация, като от кредита за направата на моста над р. Джерман се вземат само 500.000 л., а другите 500.000 л. се вземат напр. от кредита за направа връхна дървена конструкция на моста над р. Марина по пътя Пловдив — Паназля — Чирпан.

Министър В. Молдов: Държавно или общинско е шосето?

Е. Начев (д. ст.): Държавно. Покойният народен представител Константин Георгиев беше се заел с тая работа, но той умире и изглежда и тя ще умире.

Министър В. Молдов: Няма да умире.

Е. Начев (д. ст.): За сега поне е умряла.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Има думата г. министърът на благоустройството.

Министър С. Василев: Г. г. народни представители! Възвръщамия бюджет за направа и довършване на мостове се предвижда сумата 16 милиона лева. Службата на Министерството направи искане в Министерския съвет за 104.000.000 л., за да можем действително да довършим онзи мостове, които са започнати. Изрично аз тук да споменавам тия мостове, предполагайки, че г. г. народните представители, които се движат постоянно между народа, въоръжено ги знаят. Но в Министерския съвет се реши, по възвръщания бюджет на Министерството на благоустройството, само за отделинето пътища — защото и нуждите на архитектурното отделение са чувствителни — да се дадат 24.000.000 л. Тия

24.000.000 л. се разпределиха така: 18.000.000 л. за тая цел, която е необходима, и 6.000.000 л. за изплащане на предприятата по пътищата. Впоследствие, обаче, въ мое отсъствие, бюджетарната комисия е направила едно прехвърляне. Взела е 2.000.000 л. от параграфа за мостовете и ги е прехвърляла към старите дългове за довършване на пътищата. Следователно, по параграфа за направа и довършване на мостове остават 16.000.000 л. Аз се съгласявам с тази промяна, защото по сведенията на службата това е необходимо да стане.

Сега се прави едно частично предложение за довършване на други два моста. Върно е, че водата ги е отнесла, че трябва да се поправят. Вземам пред вид изложенното от уважаемия г. Емануил Начев и ще потърся средства от редовния бюджет. Следователно, да се намалява от някои параграфи, както поиска г. Емануил Начев от кредита за моста над р. Джерман, това не може да стане. Човек трябва да отиде при Бобошево, за да види нуждата на местното население от този мост. Тоя параграф е намален от 2 милиона на 1 и пол. милиона. Да го намалим още, значи нищо да не направим. За туй вземам бележка да потърся средства от редовния бюджет, за да направим тия два моста, но не съм съгласен да става каквато и да е промяна в това, което е решила бюджетарната комисия.

Е. Начев (д. ст.): При тая декларация, че ще се потърсят средства от редовния бюджет, за да се направят този мост, оттеглят предложението си.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Има предложение от г. Андреев да се предвиди 500 хиляди лева помощ на Ломската община за изгорялото общинско здание. Има думата г. Андреев.

Н. Андреев (р): Г. г. народни представители! На 4 януарий тая година гр. Ломъ биле постигнати от едно огромно нещастие, от един стихийен пожар, който унищожил зданието, в което от 40 години се помещава общината, и втората прогимназия, която има 400 ученици и около 10-тина паралелки. Вследствие на това голямо нещастие гр. Ломъ бѣ поставен пред огромно парично затруднение. Ломската община е в едно невъзможно финансово положение. Цялът град разчита, че Народното събрание ще се проникне от нуждата на нашия град, след това огромно стихийно нещастие, и ще даде една по-голяма помощ, за да може да възстанови това здание, вторият етаж на което се засмат от втората прогимназия. Моля ви да имате пред вид, че това общинско здание е построено след освобождението, по време на управлението на Начев и оттогава досега общинското управление се е помещавало въ него. Преди година и половина съ голями трудности общината даде 1 милион и 200 хиляди лева, за да ремонтира това здание. Вследствие на тоя ремонт сградата бѣ превърната въ модерна, такава каквато много рядко се срѣща въ нашата страна. Обаче тоя стихийен пожар, който се дължеше до голяма степен на небрежността на общинските чиновници, унищожил както сградата, така и покъщнината и всички учебни пособия на втората прогимназия. Самата организация на Демократическия съговор въ Ломъ, дълбоко покръсена от това нещастие и проникната от съзнанието да изпълни своя дълг на управляваща организация, даде на гр. Ломъ предизборно обещание, че Народното събрание, правителството ще отпусне една помощ, едно дарение от 1 милион лева. По това аз говорих и при отговора на тронното слово и ви показвах розов афиш, въ който се подчертава, че това е същият факт, че Министерският съвет е решил да се даде помощ 1 милион лева на гр. Ломъ. Обаче сега чуем, че след дълги настоявания въ бюджетарната комисия на моя другар от болшинството г. Симеонов и на други депутати, могат се да издействуват едвам 300.000 л. помощ. Аз ви моля да върват, че тая сума е съвършено недостатъчна. Съ нея общината не би могла да посрещне даже част от разходите за възстановяване на сградата, нежели да се подкрепи училищното настоятелство, за да възстанови покъщнината и пособията на прогимназията.

Ето защо, изтъквайки дълга си на депутат от гр. Ломъ и околната, без да искам да правя от това каквото и да било партийно различие от моите другари депутати от Демократическия съговор, аз моля г. мини-

стърът на финансите, моля почитаемото правителство, моля и г. г. народните представители, особено ония отъ бошинството, да се съгласят да се увеличи предвиденият кредит поне до половината отъ онова, което се обеща и което се явява крайно необходимо за възстановяване на тая общинска сграда и за доставяне на нова покривнина на втората прогимназия.

Ето защо моля да се съгласите съ моето предложение, помощта да бъде увеличена на 500 хиляди лева.

**Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ:** Има думата г. министърът на финансите.

**Министъръ В. Молловъ:** Г. г. народни представители! Въ бюджетарната комисия стана въпросъ за даване помощ на гр. Ломъ за възстановяване на изгорѣлото общинско здание и на прогимназията. Независимо отъ това какво предизборно обещание е дадено, трѣбва да кажа, че държавата нѣма нищо противъ това, да се притече на помощ на Ломската община, доколкото тая помощ ще ѝ бъде необходима. Азъ не знамъ точно, какъ е било осигурено това здание и каква сума е добита отъ осигуровката му, защото много работи се разправиха. Даже нѣкои поддържаха, че грешката е била на училищното настоятелство, което не е осигурило прогимназията, а общината не е подновила осигуровката, или нѣщо подобно. Това не е важно въ случая. Следователно, по начало ще се помогне на Ломската община. Като начало на тая помощ се предвидѣ въ бюджетарната комисия, съ мое съгласие, твърде скромната помощ 300 хиляди лева. Съ това бѣхме всички съгласни. Сега г. Андреевъ иска да се увеличи тая сума. Азъ не знамъ дали 300-тъ хиляди лева ще бъдатъ изразходвани въ течението на тоя строителенъ сезонъ. Смятамъ, че това бѣше по-скоро единъ актъ на внимание, на доказателство, че държавата желае да третира и Ломската община по сѣщия начинъ, както е третирали Врачанската община, както се е отнесла къмъ известния Ловчански мостъ и както се е отнесла къмъ читалището въ гр. Пѣвненъ. Въпросътъ, който се слага сега, е отъ друго естество: иска се едно увеличение на кредита. Азъ заявихъ по-рано, че ще бъде мъчно въ извънредния бюджетъ да се съглася за увеличение на кредити поради туй, че по-сетне пакъ ще дойде до мене въпросътъ да направя икономия, за да покрия разходите. Предпочитамъ сега да бъда искренъ, отколкото после да имамъ неприятности съ моитѣ другари, съ колежитѣ и съ Ломската община, която ще дойде да настоява да получи известни суми, като вписани въ бюджета, безъ да мога да удовлетвори това настояване. Освенъ това, трѣбва да кажа, че г. Андреевъ влиза като-че-ли въ противоречие съ принципалното становище на втория си другаръ отъ групата, който се обяви принципиално противъ извънредния бюджетъ. Щомъ като е въпросъ за принципиално оборване и негласуване на извънредния бюджетъ — безъ тия знакове, г. Андреевъ, човѣкъ или е последователенъ, или не — тогава не искате извънреденъ бюджетъ, недейте иска да се увеличава. Ето къде е положението. Вие, обаче, отъ една страна казвате, дайте да увеличимъ извънредния бюджетъ, а после пишете въ „Народенъ листъ“ и казвате въ Народното събрание, че увеличаваме извънредния бюджетъ.

**Н. Андреевъ (р):** Това може да е противоречие, но когато представлявате единъ извънреденъ бюджетъ отъ 240 милиона лева, нѣмаме ли право да искаме да се предвиди  $\frac{1}{2}$  милионъ лева за нашата община.

**Министъръ В. Молловъ:** На Ломската община ще се помогне навреме, намѣсто. Има кой да се грижи за нея. И безъ Вашия говоръ, азъ ще имамъ грижата да ѝ помогна.

**Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ:** Понеже се касае за увеличението на разходъ, не можемъ да гласуваме направеното предложение, и затуй най-напредъ ще гласувамъ съгласни ли сте предложението да отиде въ комисията. Които приематъ това предложение, да отиде въ бюджетарната комисия, моля, да вдигнатъ рѣка. Меншество, Събранието не приема.

Съ фондовете по Министерството на благоустройството свършваме.

Сега по Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата има едно предложение отъ г. Пждаревъ: (Чете) § 4. За изплащане отчужденитѣ земи на жителитѣ отъ Гайтанска, Видболска и Синаговска общини за построяване ж.-п. линии Мездра—Враца—Видинъ—2.115.005-50 л.

Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пждаревъ.

**Н. Пждаревъ (д.сг):** Г. г. народни представители! На г. министра на желѣзницитѣ и на г. министра на финансите е известно, че още преди седемъ години се отчуждиха земи на селянитѣ отъ тия общини, за да се построи линията Мездра—Враца—Видинъ. По закона за отчуждаване земи за обществена полза, изплащането трѣбва да стане предварително. Селянитѣ се съгласили доброволно да отстъпятъ земитѣ си, за да мине линията, но то не значи, че не трѣбва да имъ се изплатятъ земитѣ и да не се предвиди кредитъ за тѣхъ. Понеже въпросътъ е за постройка на желѣзница, мѣстото му е да се предвиди въ извънредния бюджетъ тая сума. А тъй като се касае за земи много отдавна отчуждени, азъ смятамъ, че г. министърътъ на желѣзницитѣ ще настоя да бъде вписана тая сума въ извънредния бюджетъ.

Ето защо правя това предложение, съ надеждата, че Народното събрание ще поиска да подчертае предъ тия данѣкоплатци, какво ние спазваме и тачимъ закона, когато вземаме на хората имотитѣ.

**Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ:** Има думата г. министърътъ на финансите.

**Министъръ В. Молловъ:** Г. г. народни представители! Фактътъ, който изтъкна уважаемиятъ видински народенъ представителъ г. Пждаревъ, е действително единъ фактъ, който трѣбва да ни загрижи. Не се отнася въпросътъ само до видинската линия, където има отчуждени земи на населението и още неизплатени. Сѣщиятъ фактъ азъ трѣбва да го констатирамъ повсемѣстно при построяването на редъ линии. Има даже нѣкъде земи, които отъ 10—12 години не сѣ изплатени. Даже не зная дали по надлежния редъ сѣ оформени за изплащане. Въ администрацията този въпросъ е билъ разглежданъ нееднократно. И министърътъ на желѣзницитѣ сѣщо тъй нееднократно е повдигалъ въпроса за изплащането на такива отчуждени земи. При все туй, днесъ въпросътъ се слага малко по-друго-яче. Азъ говоря вече по два по-малки кредити; ще трѣбва да застъпя сѣщото становище и по предложението на г. Пждарева. Защо ще предвидимъ тая сума въ извънредния бюджетъ, когато азъ не мога да поема задължението да направя икономии за нейното посрѣщане? Не е възможно. Може да бъде цифрата вписана; следователно, цифрено или така на хартия ще има едно удовлетворение. Азъ, обаче, бихъ желалъ да мога да дамъ това удовлетворение на г. Пждарева, защото неговото предложение е основателно по сѣщество, но предъ видъ на бюджетното положение и предъ видъ на това обстоятелство, че не мога да издействувамъ повече икономии, азъ бихъ молилъ Народното събрание, бихъ молилъ и г. Пждарева да не настоява на предложението си.

Азъ, обаче, поемамъ задължението — оставатъ още нѣколко месеци до редовния бюджетъ — въ редовния бюджетъ за всичкитѣ тѣзи неплатени земи да предвидя кредитъ като стари дългове, за да могатъ и тѣ въ края на крайщата да бъдатъ изплатени. Тоя мой ангажментъ, направенъ въ Народното събрание, смятамъ, че може да бъде за г. Пждаревъ въ този случай оправдание предъ населението, предъ което е поелъ задължение да повдигне въпроса въ Народното събрание.

За да не измѣнямъ онова становище, което взехъ преди малко, азъ бихъ молилъ, при тая моя декларация, която азъ ще изпълня — знаете, че, когато направя декларация, азъ я изпълнявамъ — да се съгласите съ мене. Безразлично е дали ще впишемъ този кредитъ сега, защото и да го впишемъ, нѣма да го разходваме. Но азъ ще го впиша въ редовния бюджетъ, за да го разходвамъ, за да изплатя тѣзи поети отъ държавата задължения.

**Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пждаревъ.

**Н. Пждаревъ (д.сг):** Г. г. народни представители! За населението не е важно по кой бюджетъ ще му се плати, а е важно г. министърътъ на финансите да намѣри срѣдства. При тая негова декларация, азъ смятамъ, че по-скоро ще бъдатъ удовлетворени жителитѣ на тия общини, отколкото ако прокараме сега въ този бюджетъ кредитъ, който г. министърътъ на финансите заяви, че не може да се изразходва.

**Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ:** Значи, оттегляте предложението си.



Н. Пждаревъ (д. сг): Да.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! има предложение отъ г. Янулова по § 3 да се зачеркне сумата 5 милиона лева.

Има думата народниятъ представителъ г. Илия Януловъ.

И. Януловъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Знаете, че по въпроса за присъденитъ суми отъ арбитражнитъ сѣдилища станаха интересни и обширни дебати тукъ. Азъ предлагамъ, щото сумата 5 милиона лева, предвидена въ § 3 на втората страница отъ законопроектъ за извънредния бюджетъ въ главата Главна дирекция на железницитъ и пристанищата, да бѣде зачертана въ основа на следнитъ мотиви. Ние посочихме, че въ тия сѣдилища е разрешенъ не само въпросътъ за претенциитъ на компаниитъ-строители на железници и на пристанища, но е разрешенъ и другъ единъ въпросъ, по който тия сѣдилища сѣ били некомпетентни — въпросътъ за валоризацията — една измислена дума, несъществуваща досега; това може да ви го каже и г. финансовиятъ министъръ, понеже самъ той заяви, че се занимава обширно съ финансовата наука — измислена просто отъ българскитъ арбитри или наложена на тѣхъ отъ помирителнитъ записи. Думата „валоризация“ се носи въ цѣла Европа, само че съ една частичка отпредъ — „девалоризация“. Все пакъ се намира, че тая терминология е погрѣшна. Ако бихме желали да поговоримъ по този въпросъ, бихме могли да намеримъ толкова обширна литература, следъ излизането напоследъкъ на новитъ книги по девалоризацията на марката и възстановяването ѝ, щото, безъ съмнение, човѣкъ може най-добре да бѣде ориентиранъ.

Важното е, че къмъ аргументитъ, които азъ имахъ честта да изложа въ своята речъ тукъ въ връзка съ решението на арбитражнитъ сѣдилища, се притруиха и два нови извънредно ценни аргументи. Единиятъ аргументъ, който иде въ моя полза, е отъ речта на г. Бъровъ, който не само не можѣ да опровергае никой отъ нашитъ аргументи, но заяви, че Българската народна банка, получавайки назадъ сумата отъ 3 милиона лева въ книжни левове, като изплаща тая сума валоризирана въ размѣръ, да допуснемъ, 40 милиона лева — значи, 1 л. равенъ на 13 1/2 л. — печелила по този начинъ 10 милиона лева! Тая неговя мисль, въ такава или друга вариация, ще я намерите въ дневникитъ на Народното събрание; тя ще служи като паметникъ за защищаването на едно несправедливо дѣло, защото е абсурдна въ самата си основа и е невъзможна нито математически, нито стопански. Ако г. Бъровъ искаше да каже, тази сума, ако бѣхме я вземали преди 20 години, тя днесъ, при сложна лихва, каквато впрочемъ не се плаща отъ Народната банка, щѣше да стигне до 10 милиона лева, ние щѣхме да отговоримъ, че ако бихте я взели въ времето на Апостола, вие щѣхте по вашитъ аргументи да я внесете въ Народната банка и значи пакъ не бихте нищо спечелили отъ това. Г. Бъровъ тогава забеляза, че той самиятъ не трѣбвало да взема думата по този въпросъ, защото по въпроса за арбитражитъ изобщо той билъ въ такова положение, че нѣкои смѣтали, че не трѣбвало да говори.

К. Кычевъ (д. сг): Вие полемизирате съ г. Бъровъ, който отжествува сега, а не аргументирате Вашето предложение. Давате единъ закъснѣлъ отговоръ на г. Бъровъ.

И. Януловъ (с. д): Сега имамъ думата по този въпросъ, сега отговарямъ. Азъ всѣкога се спирамъ на въпроситъ тогава, когато парламентарно имъ дойде редътъ; иначе е невъзможно.

Е добре, тъкмо тогава г. Бъровъ се задоволи да отговори съ подобни аргументи и въ сѣщность не можѣ да достигне до никакво заключение. Следователно, голѣмиятъ въпросъ, че Българската народна банка е оцетена по този начинъ, като получава вземанията си въ книжни левове, а изплаща въ валоризирани, си остава откритъ. Толкова голѣми юристи има въ тая Камара, които тѣй или иначе сѣ ангажирани въ арбитражнитъ дѣла — не говоря за министра на финанситъ, който заяви, че никога не е билъ защитникъ по подобно дѣло, макаръ че в. „Знаме“ посочи, че той е билъ по едно дѣло такъвъ — никой отъ тѣзи юристи не се яви тукъ да разгледа този въпросъ. Единственъ се яви да пледира г. Пждаревъ и той даде втория голѣмъ вече положителенъ аргументъ за нашата

теза. На другия день следъ речта му прочетохъ въ в. „Прѣпорекъ“ особеното мнение на г. Пждаревъ, което азъ имахъ честта да познавамъ малко по-отрано и което особено мнение, безспорно, прави честь на г. Пждаревъ, не само поради това, че той отъ морална гледна точка е изпълнилъ своя дългъ, но защото и юридически е просто неатакуемо. Г. Пждаревъ, като представителъ на българската държава, изрично казва въ това мнение, че арбитритъ иматъ мандатъ само да разрешатъ спора и да опредѣлятъ сумата, че макаръ въ помирителния записъ да се говори за валоризация, тая дума не почива на никакви закони и ангажирането отъ министра на железницитъ, безъ даже той да бѣе упълномощенъ за това отъ Министерския съветъ, е ангажиране лично, то е едно самоволно, а азъ ще притруя, и беззаконно действие. Оттамъ нататѣкъ, казва той, ако вземете помирителния записъ, ще видите, че е оставено на арбитражния сѣдъ да се произнесе по този въпросъ, а арбитражниятъ сѣдъ, стъпаенъ по законитъ на страната отъ висши магистрати, не може да се произнесе иначе, освенъ въ крага на тия закони. И ние, казва той, като арбитраженъ сѣдъ, не можемъ да се произнесемъ друго-яче, освенъ като се силаемъ на закона за Българската народна банка отъ 1920 г., и на закона за измѣнение на закона за мораториума. Възъ основа на тѣзи закони г. Пждаревъ заключава, че арбитражнитъ сѣдилища сѣ превишили своята власть, постѣпили сѣ незаконно и, следователно, тази частъ отъ тѣхнитъ решения е не-права, незаконна, неследваща да влѣзе въ законна сила, защото е въ противоречие съ законитъ на царството.

Д-ръ В. Такевъ (д. сг): Г. Януловъ! Виждате какъ г. Пждаревъ е изпълнилъ своя дългъ, а знаете какъ вашиятъ вестникъ и вашата партия всѣки день го подмѣтаха. Всѣки день в. „Народъ“ и в. „Знаме“ подиграваха г. Пждаревъ и го представяха като олицетворение на корупцията въ нашето управление.

И. Януловъ (с. д): За в. „Знаме“ азъ не съмъ упълномощенъ да отговарямъ, защото г. Владимиръ Такевъ е по-близо до него; нали сте стари съюзници? Що се касае до в. „Народъ“, той само веднажъ е споменалъ за Пждарева...

К. Лулчевъ (с. д): Че се отказалъ отъ своето възнаграждение.

И. Януловъ (с. д): Да, че се е отказалъ отъ частъ отъ своето възнаграждение. Ето антрефилето: „Единъ достоенъ депутатъ. Прави висока честь на г. Пждаревъ, че се отказалъ отъ своето адвокатско възнаграждение“ и пр. Разбира се, в. „Народъ“ не е знаелъ, че г. Пждаревъ се е отказалъ само отъ оная частъ, която се получава отъ държавата. Той е получилъ своята частъ отъ страна на предприемачитъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Вие смѣтате ли, че адвокатитъ трѣбва безплатно да работятъ на предприемачитъ, когато тѣ получаватъ суми отъ държавата? Азъ на държавата работя безплатно.

И. Януловъ (с. д): Не смѣтамъ, но моето скромно мнение е, че тия възнаграждения сѣ екстравагантни.

Нѣкой отъ сговориститъ: Както ония възнаграждения въ централа „Напредъ“.

И. Януловъ (с. д): Въ централа „Напредъ“ единъ драма сѣ получили възнаграждения, съответния адвокатски процентъ за единъ процесъ отъ 20 милиона лева.

Това е чисто по закона за адвокатитъ; идете се справете.

Н. Търкалановъ (д. сг): И това възнаграждение е сѣщо по закона за адвокатитъ.

И. Януловъ (с. д): Това не е така.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: (Звъни)

И. Януловъ (с. д): Г. Търкалановъ! За да запазя онова впечатление — нека се лаская — което имате отъ моята откровеностъ, ще притруя още относително централа „Напредъ“: дотѣйкова, доколкото има грѣшки тамъ, сѣдете и тѣхъ!

**П. Анастасовъ (с. д):** Никой не е получавал възнаграждения отъ централа „Напредъ“ а отъ братя х. Дечеви. Това да се запомни.

**И. Януловъ (с. д):** И тъй, г. Пждаревъ вади заключение по въпроса, въ каква валута трѣбва да се изплати, въ смисълъ да се изплати въ такива левове, въ каквито се изплаща на всички граждани, и мотивира — неговитѣ мотиви нѣкакси съвпадатъ съ моитѣ, печатани въ „Адвокатски прегледъ“ и затова много се радвамъ — и мотивира това, казвамъ, съ законитѣ на царството и съ аргументи на обществена справедливостъ, които изискватъ, щото всички съдебни решения, отъ каквѣто и характеръ да бждатъ, да третирайтъ гражданитѣ като равни помежду си.

**Н. Пждаревъ (д. сг):** Моето особено мнение е отъ януарий месецъ.

**И. Януловъ (с. д):** А моята статия е още отъ месецъ априлъ 1926 г. Който мисли по тия въпроси безпристрастно, който по тия въпроси отидѣ една-две седмици, за да ги изучи подробно, не може да дойде до друго заключение. Когато азъ развихъ този въпросъ на единъ български юристъ, той ми каза: „Г. Януловъ, признавамъ Вашитѣ аргументи, Вашитѣ тълкувания, но познавате ли г. Грозевъ? Познавате ли тия стари дейци?“ — Казвамъ: отъ малко, малко. — „А бе, казва, ние го правимъ заради тѣхъ“. Азъ тогава изпитахъ едно стѣснение, но си казахъ: все пакъ една обществена справедливостъ не може по този начинъ да дава премия за почтеностъ на отидѣли единици. И веднага се справихъ и намѣрихъ, че само въ нѣколко, малко случаи тия задължения на държавата ще минатъ въ ржцетѣ и то на наследницитѣ на Грозевъ и на други, сега покойници, а повечето ще отидатъ въ ржцетѣ на лица, които спекулирайтъ съ тия акции и които гледатъ по този начинъ да забогатѣятъ. Знаете ли за акциитѣ отъ 6.000 л. — запитайте г. Мушановъ — какъ се покачиха на 20 хиляди лева и достигнаха до 40 хиляди лева?

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Г. Януловъ! Свърши Ви се времето.

**И. Януловъ (с. д):** Свършвамъ. — Е добре, г-да, знаете ли, че когато вие заявявате изрично: „Ние вършимъ това за нашитѣ добри подданици“, азъ чета изложението на г. Казасовъ, който казва: „Дойде единъ виденъ журналистъ съ писмо отъ страна г. министъръ-председателя на Франция“, а едновременно, въ същото изложение изрично се казва, че голѣма частъ отъ тия вземания сѣ въ чужди ржце и затуй българската държава била доста зле при-тѣснена.

Третиятъ аргументъ на г. Пждаревъ, който азъ ви развихъ, е тоя за държавната необходимостъ. Когато снощи г. Молловъ говорѣше, и той дойде до заключението, че въ 1934 г. ще се сбждне едно предсказание на г. Ляпчевъ, ако не се махнатъ репарациитѣ и разходитѣ по наемната войска. И може ли да бжде иначе, когато всѣко изчисление ви показва това? Е добре, при това положение държавната необходимостъ налага такива екстравагантни разходи да не се правятъ. Г. Молловъ наведе единъ аргументъ въ своята речъ. Той каза: „Знаете ли, че ако тия спорове бѣха предъ чуждитѣ сѣдилища щѣше да бжде присъдено да се заплати въ звонково злато?“ Азъ ви нося шестъ решения на чуждитѣ арбитражни сѣдилища...

**Министъръ В. Молловъ:** Шестъ отъ колко?

**И. Януловъ (с. д):** Отъ колко ли? — Абсолютно всичкитѣ решения на френския арбитраженъ съдъ присъждатъ въ френски франкове, защото и въ договора за миръ се казва изрично, че се присъжда въ валутата на чуждата държава. Въ случая се присъжда въ френски франкове.

**Министъръ В. Молловъ:** Това не е вѣрно.

**И. Януловъ (с. д):** Вѣрно е. Ето решенията. Мнозинството се възползуваха отъ спогодбата съ Франко-българската ипотекарна банка...

**Министъръ В. Молловъ:** То е друго.

**И. Януловъ (с. д):** ... и заплатиха само 2 л. за единъ френски франкъ, но останаха висящи предъ френскитѣ арбитражни сѣдилища нѣколко дѣла на неспогодили се

ипотекарни длѣжници съ тая банка. Азъ имахъ едно, две такива дѣла. Предупредихъ тия хора да се възползуватъ отъ спогодбата, съ която — нека имамъ нескромността да кажа — спасихъ чрезъ ожесточена борба 26 милиона златни лева за българското народно стопанство. Тѣ казахъ: „Ние искаме да продължимъ, ще видимъ тамъ какво ще стане“. Тамъ ги осѣдиха, както пише въ решението, да заплатятъ въ franc og, но съгласно договора за мира и френскитѣ закони — въ сегашни французки франка; дойдоха изпълнителни листове, въз основа на специалния законъ отъ 1924 г., да се заплати, по правилата на прѣ-китѣ данѣци, въ французки франка. Въ Италия осѣждатъ въ италиянски лири.

Независимо отъ това, г-да, прегледайте последния бюлетинъ на държавнитѣ дългове, този който е напечатанъ въ месечнитѣ издания на държавната статистика, и вие ще видите какъ отъ отпуснатия заемъ отъ Българската народна банка за изплащане задължения на български подданици, осѣдени отъ смѣсенитѣ арбитражни сѣдилища, се изплащатъ суми отъ държавата — а сетне тѣ се внасятъ отъ страна на длѣжницитѣ, като има и гаранция — изплащанията ставатъ въ французки франка. Всичко това е ясно, г. Молловъ! Независимо отъ това, както имахъ случай да спомена въ първата си речъ, изплащането на нашитѣ задължения по старитѣ държавни дългове въ franc og ставаше споредъ по-рано направена спогодба въ французки франка, т. е. много по-малко отколкото валоризиратъ нашитѣ арбитражни сѣдилища.

Г. г. народни представители! Азъ не мога да заключа безъ да помоля г. министъра на финанситѣ да бжде, бихъ казалъ азъ, точенъ на онѣзи думи, които той каза при първия си отговоръ. Той тогава каза: „Г-да! Азъ не се мѣся по съществото на въпроса. Азъ съмъ касиеръ, на мене ще донесатъ решения, какво ще направя тогава, щѣ видя“. Азъ не желая да тълкувамъ неговитѣ думи. Но азъ го моля да не внася тонъ на раздражение, както той направи, както въ първата, така и въ втората си речъ по този въпросъ. По въпроса за глобалната бюджетна сума, за която говорихъ, вземете студията на г. Бурилковъ и статията въ в. „Слово“ на най-компетентния отъ васъ по общинската администрация, г. проф. Стайновъ, който изрично пише, че общественитѣ бюджети днесъ достигатъ 12 милиарда, — а азъ ги смѣтамъ 5 милиарда, и вие ме разпънахте за туй на кръсть; вземете последния бюлетинъ напечатанъ въ в. „Слово“, кждѣто се казва за годината 1924/1925...

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Свършете, г. Януловъ!

**И. Януловъ (с. д):** Не можете да ме прекъсвате по този начинъ. Дайте ми възможностъ да заключа.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Нѣмате думата.

**И. Януловъ (с. д):** Какъ може по този начинъ да не ме допуснете да заключа?

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** (Звъни)

**И. Януловъ (с. д):** Ние тукъ гости ли сме, храненияци ли сме на това Събрание, за да не ни допуснете по този начинъ да се изказваме?

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Вие говорите вече 20 минути, а има правилникъ!

**И. Януловъ (с. д):** Ето, завършвамъ мисълта си.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Свършете.

**И. Януловъ (с. д):** Така ли ще спечелите време!

**К. Кънчевъ (д. сг):** Г. Януловъ! Вие никога не признавате правилника. Говорете по предмета!

**И. Януловъ (с. д):** Снощи се гласуваха 29 фондови бюджети за една минута.

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Нѣма да Ви дамъ думата повече.

**И. Януловъ (с. д):** И тъй, заключавамъ.

К. Кънчев (д. сг): Г. Янулов! Вие сте поне по-коректен и ще зачетете правилника.

И. Янулов (с. д): Аз съм толкова коректен, че мога и вие да бъдете колкото мене коректни. — Аз казах, че не бива да се плати тая сума, когато ние имаме една такава официална констатация, която намирах в броя от 22 юний т. г. в в. „Слово“, че бюджетът за 1924/1925 г. се включва с един общ недостиг от 1528.777.309 л. При това положение аз не мога да не кажа, че всичките възражения на г. Молдов, които бяха с една толкова розова светлина...

Председателстващ д-р Б. Вазов: (Звъни) Нямате думата.

И. Янулов (с. д): Тая сума, следователно, от 5 милиона лева, въз основа на държавната необходимост, не само въз основа на обществената справедливост и на закона, не бива да се плати, цялата трябва да се зачеркне,...

Председателстващ д-р Б. Вазов: (Звъни) Нямате повече думата.

И. Янулов (с. д): ... и вишето нея да се посме ангажментът. (Тропане от сговористите по банките)

Председателстващ д-р Б. Вазов: Г. г. стенографите няма да бележат повече. (Всички тропаха по банките от сговористите, И. Янулов продължава да говори. Пререскаме между И. Янулов и Н. Кемилев)

Председателстващ д-р Б. Вазов: Г. Янулов! Това е злоупотребление с свободата на говоренето. Аз Ви правя бележка. Вие нарушавате реда. Вие губите всякаква добрия у председателството. За последен път Ви предупреждавам.

И. Янулов (с. д): Аз изпълних своя дълг.

Председателстващ д-р Б. Вазов: Има думата г. министърът на финансите.

Министър В. Молдов: Г. г. народни представители! Уважаемият казавишки народен представител по повод на едно перо предиде в извънредния бюджет се опита да обори известни цифри, които бяха изнесени при общите разисквания по бюджета и да опровергае официалните цифри на Министерството на финансите с някакви цифри, взети от в. „Слово“. Към в. „Слово“ аз имам пълно уважение. Но какви са неговите цифри, какъ ги е добил, откъде ги е добил — не зная. Но колкото се отнася до бюджета за 1924/1925 г., дефицитът по този бюджет не може да се изчислява на 1.200.000.000 л. Следователно, всичко, което се говори тук, беше неуместно и излизаше, както беше неуместно и излизаше да се припоята цифрата на общия държавен бюджет, такава каквато ни се посочи от г. Янулов. Аз дадох пълни доказателства, че г. Янулов манипулира с цифри взети отъбо-отдъсно, отгоре-отдолу, и ги хвърля така наедно, за да се получи по-силно впечатление. Но този въпрос да го оставим настрана. Въпросът, който сега трябва да дебатирате, е друг.

Г. Янулов прави предложение да се заличи един параграф от извънредния бюджет. На парламентарен език, г. Янулов предлага да се изкаже недоверие към правителството, което е поискало този кредит. Трябва, следователно, г. Янулов ясно да формулира своето искане за изказване на недоверие към правителството. Такава формулировка, обаче, той не дава. Той отива да припоята всички аргументи, които се развили по така наречения арбитражни дъла, по които сега нямат никакво желание и намерение да се връщам, защото аз ви дадох най-големи подробности по тях при общите разисквания по този бюджетпроект и не искам да ви отнемам време. Аз заявих съвършено накратко, че имам пред себе си арбитражни решения и че задачата на правителството въ една правова държава е да защита тези решения.

Арбитражните съдилища съществуват по силата на едно специално законодателство. Допущам, че въ миналото са ставали грешки. Не искам да влизам въ поле-

мика кое е справедливо, кое не е справедливо, кое е държавна необходимост, кое не е държавна необходимост. Аз заставам на едно становище, което вие можете да наречете формално, но то е становище на нашия правов ред. Ако решенията на съдебната юрисдикция, присъдити, не биха подлежали на изпълнение, и ако те произволно биха могли да бъдат измивани по силите на каквито и да е съображения, по силата дори на най-големи вътрешна справедливост, аз считам, че правният ред не би могъл да бъде запазен. За нас е много важно въ този момент да оставим навсякъде впечатление, че сме правова държава, че по отношение на основните правни въпроси имаме разбирания, които са пълно съгласие с разбиранията на западноевропейските демокрации. А то значи: да защитаем решенията на самостоятелната съдебна власт. Въ случая тя е такава, макар че е организирана за дадена случай от Народното събрание.

Аз казах, че въ случая трябва да имаме пред вид и други положения, и други обстоятелства; трябва да имаме пред вид, че ние бихме могли да бъдем изложени на известни рекламации, на известно въздействие, на известни давления, ако щете, от страна на други държави, от страна на техните представители, може би незаинтересовани, които при едно подобно действие, каквото се препоръчва от г. Янулов, биха настояли съ всичката възможност, които притежават, да се прекъсват подобни дъла за ново разглеждане въ чужди арбитражни съдилища.

Каква е тази опасност — ние имаме вече примър, и аз по този въпрос по всяка вероятност ще се изкаже утре, защото днес няма да остане време. Така опасност не се усещаше, не се чувстваше, навремето на нея се е погледнало съ леко сърдце, но днес тя ме принуждава да искам от вас да гласувате един закон за ликвидиране последиците на едно нещастно заведено от нашата държава дъло. Касае се за решението на един арбитражен съд, въ който е участвувал и български арбитраж, който е употребил всичките усилия и въздействия — за това имам пълни доказателства — за да защити българската държава. Резултата вие го знаете, подробностите вероятно ще ги разискваме утре.

Ако вникнете въ необходимостта на нашия държавен живот, въ положението на нашата държава спрямо чуждите държави, от които зависи много по-съществени и по-важни държавни интереси — тук се говори постоянно и непрекъснато за репарации, за които и аз мисля въ този момент — вие ще разберете, че българското правителство трябва да бъде особено внимателно по тези въпроси, по тази материя. Не може така на леко сърдце, съ един замах, съ някакво постановление да ги разрешиш.

Освеят това, аз не искам да се спирам и на един друг въпрос, който се постави въ една подигравателна и смъртна форма: българските съдилища измислили термина „валоризация“! Този термин съществува откогато съществува модерен французки език. Той е французки термин, известен на всички юристи, оттогава, откогато той е започнал да изучава правото, от първата книга по правото, която той е чел, особено откогато е започнал да изучава икономическата наука. Този термин се употребява навсякъде. Не е въпросът тук за девалоризация. Девалоризация не е ставало нужда да се предприема. Предприемала се е дефлация, нещо съвършено друго, от друга категория идеи и необходимости. Валоризация въ една или друга форма е била приета от арбитражните съдилища въ странство. Дали е било присъждано плащане въ французки франка, или въ злато — напълно или отчасти — това е безразлично. Въ случая принципът е важен.

Дали сега нашите съдилища е трябвало да следват тая практика, да приемат това начало, — то е друг въпрос, който засяга вече съществуването на самото решение. Аз пак ви казвам, че няма да влизам въ обсъждането на това решение по същество, поставям се извън него. Аз имам пред себе си друго едно решение, което е изпълнено, което е децозирено въ Софийския окръжен съд и съответното министерство иска кредит за плащане на присъдената сума. От друга страна, по някои от тия решения са извършени въ миналото платёжи. Има, чини ми се, едно дъло, което е почти окончателно ликвидирано; по друго едно дъло са платени известни суми, по трето дъло са платени други суми и т. н. Но, г. г. народни представители, аз не знам дали въ тая сума 150.000.000 л. влиза

сумата по последното арбитражно решение, по дѣлото за линията Тръвна—Борушица, което вчера е било подписано отъ арбитъра на компанията г. професоръ Фаденхехтъ.

**Н. Мушановъ (д):** Не влиза.

**Министъръ В. Молловъ:** Той ми обади, че присъдената сума е 24 милиона лева. Не знамъ, казвамъ, дали тя влиза въ общата сума 150 милиона лева, която ми бѣше представена при съставянето на този бюджетъ. Ако тя не влиза, значи, къмъ 150-тъ милиона лева трѣбва да се прибавятъ още 24 милиона лева. Възможно е и да влиза — не съмъ посветенъ въ детайлитъ на въпроса.

**Н. Мушановъ (д):** Азъ съмъ посветенъ — не влиза.

**Министъръ В. Молловъ:** Но срещу исканитъ 150 милиона лева азъ предвиждамъ само 5 милиона лева. Вие, г. г. народни представители, трѣбва да знаете, че има държавни адвокати, които има да получаватъ суми; че има арбитри, които има да получаватъ суми; че има адвокати на дружествата, които има да получаватъ известни суми; има известни частни институти, които също има да получаватъ суми, и които постоянно отиватъ въ Министерството на желѣзницитъ, за да молятъ г. министра да имъ се платятъ тия суми. Азъ съмъ причината, може би, да не ставатъ тия плащания, защото не съмъ въ състояние да предвидя по-големи кредити, такива, каквито би трѣбвало да предвидя. Не съмъ въ състояние да направя това по съображенията, които изказахъ по поводъ искането на други увеличения. Затуй азъ се ограничавамъ само съ една приблизителна, съвършено скромна цифра, 30 пѣти по-малко отъ исканата. Тя нѣма да стигне за никого, но има известни задължения, които трѣбва да бъдатъ покрити.

И когато се говори по тоя въпросъ и се иска зачеркването на тия кредити, азъ мисля, че това искане не може да бѣде по този начинъ формулирано; то трѣбваше да бѣде формулирано другояче; така, както се формулира, то не може да намѣри моето съгласие. Правителството е внесло тоя законопроектъ и зачеркването на единъ кредитъ ще бѣде изразъ на недовѣрие. Ако Народното събрание намира, че може да го направи, предложението на г. Янулова ще бѣде гласувано.

Но, г. г. народни представители! По тоя случай нека ми бѣде позволено да кажа и нѣщо друго. Да не коримъ само дружествата, да не коримъ само арбитритъ. И държавата е била представена — и достойно е била представена — отъ адвокати, които сж поддържали нейната теза съ всичкитъ усилия, съ които е могло да стане. Може би има много хора на друго мнение. Г. Януловъ онзи день казваше, че държавнитъ интереси по тия дѣла не сж били представени достатъчно добре, или правилно — не знамъ; но въ връзка съ този въпросъ вие би трѣбвало да обърнете внимание на известни положения.

Миналата сесия, когато по сѣщия въпросъ тукъ станаха разисквания, азъ посочихъ на моя добъръ приятелъ г. Костуркова единъ отчетъ на Върховната смѣтна палата, който се отнася до упражнението на бюджета за финансовата 1919/1920 г., раздаденъ тъкмо тогава въ Народното събрание, въ който отчетъ личеше, че Върховната смѣтна палата е отказала да изпълни едно постановление на Министерския съветъ отъ онова време. Това министерско постановление, което въ края на крайщата е било изпълнено, се е отнасяло до освобождаване отъ данѣкъ върху общия доходъ на държавни адвокати, по силата на едно сключено споразумение между тия адвокати и държавата. Както знаете, освобождаване отъ данѣци съ министерско постановление не може да стане. Обаче вие знаете до кого се отнася това. По негово настояване Министерскиятъ съветъ е направилъ това *absolvet*, това освобождаване отъ данѣкъ върху общия доходъ.

Искамъ да кажа, че около тия дѣла и по поводъ на тия дѣла има още много дълго да се приказва. Не бива да се обвиняватъ само известни хора или да се хвърля върху известни арбитри упрѣкитъ, че сж получили нѣкакво възнаграждение отъ държавата. Азъ трѣбва да кажа, че всички арбитри, които сж заседавали по последнитъ арбитражни дѣла, сж обложени съ данѣкъ върху общия доходъ. И вие ако пресмѣтате този данѣкъ по барема, който съществува сега по допълнителния данѣкъ върху общия доходъ, ще видите, че една досга чувствителна сума отъ това, което получаватъ, ще постѣпи обратно въ държавното съкровище. Да не злословимъ, да не хвърляме упрѣци, да

гледаме на работата по-обективно и да обсъждаме тия въпроси отъ становището на държавника, да ги обсъждаме отъ становището на по-големия, по-далечния интересъ, който не се свързва винаги съ материалния. Устойтъ на държавата сж по-сѣществени и по-важни. Когато има известни мотиви, които могатъ или трѣбва да ни доведатъ до известно решение, което не може да бѣде взето другояче, ние ще бѣдемъ принудени тогава да направимъ потребното постановление. Но когато се засѣгатъ сѣществени основи на държавата, естествено е, че тогава ние трѣбва да се замислимъ. Трѣбва, следователно, не така съ леко сърдце да зачертаваме или да вписваме кредити и да изказваме довѣрие или недовѣрие къмъ правителството по поводъ на единъ актъ, който почива на изпълнението на закона, защото всѣко сѣдебно решение се изпълнява по силата на законъ. Обаче държавата въ каква форма и кога ще се освободи отъ своето задължение, то е вече другъ единъ въпросъ, то е въпросъ съкровищентъ, по който сега азъ не мога да ви кажа нищо. Не можахъ да предвидя други икономии, затуй съмъ предвидѣлъ цифра. Но ако и малката цифра се зачертае, тогава се слага въпросъ на довѣрие. И азъ си позволявамъ да го сложа сега предъ Народното събрание. (Ржкоплѣскания отъ сговориститъ)

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Никола Мушановъ.

**Н. Мушановъ (д):** Г. г. народни представители! Отъ обясненията, които дава г. министърътъ на финанситъ, изглежда, че предложението, направено отъ г. Янулова, засѣга единъ планъ на правителството. Азъ не смѣтамъ, че тъй е поставенъ въпросътъ и заради туй искамъ да кажа нѣколко думи.

Поддържайки, не въ тая смисълъ, предложението на г. Януловъ, никакъ не считамъ за себе си, че този въпросъ, разрешенъ не както иска г. министърътъ на финанситъ, би съставлявалъ бѣла за правителството. Въпросътъ е много сериозентъ. Азъ говорихъ при първото четене и сега вземамъ думата да кажа само нѣколко думи, да се разбере, че не е бѣла за правителството, ако се помисли отъ народното представителство, що трѣбва да стане съ арбитражнитъ решения, които сж окончателни отъ гледище на закона. По това споръ не може да има. Азъ разбирамъ сериознитъ мотиви на г. министра на финанситъ, който иска да имъ даде авторитета на окончателни решения, каквито сж арбитражнитъ решения, които споредъ специалния законъ сж окончателни и не подлежатъ даже на касационно обтѣжване. Но има други въпроси около този, които сж много сериозни и доста интересни. Азъ не знаехъ, че вчера вече последното дѣло е разрешено.

**Министъръ В. Молловъ:** Тѣй ми събщи г. Фаденхехтъ.

**Н. Мушановъ (д):** Ако г. Фаденхехтъ е съобщилъ, той е арбитъръ и ще знае. Значи, 25 милиона лева се присъждатъ на предприятието по постройката на линията Тръново—Тръвна—Тулово. То е последното арбитражно дѣло, по което имаше искъ. Присъдени сж 100 милиона лева по предприятието Мездра—Видинъ — 3 милиона и нѣколко стотинъ хиляди златни лева. Г. министърътъ на финанситъ казва, че му сж искани 150 милиона лева, а сега ставатъ 180 милиона лева. Азъ говорихъ при първото четене, че по първитъ три арбитражни решения сж изплатени 21 милиона лева — сумата е предвидена въ миналогодишния бюджетъ. Тѣй че около 170—180 милиона лева българската държава трѣбва да предвиди въ бюджетитъ си, за да изпълни решенията на арбитражнитъ сѣдилища. Но азъ чета онзи день въ подлистника на в. „Прѣпорецъ“ особеното мнение на представителя на държавата г. Пѣдаревъ. Той, като арбитъръ на държавата и народенъ представителъ, си печата особеното мнение, което е написалъ по последното решение. Той го прави достойно публично — единъ публичентъ органъ го печата. Той е смѣталъ за своя длъжностъ да го напечата. И азъ отъ него вадя известно заключение, което искамъ да извади и прочитаемото Народно събрание. Държавниятъ арбитъръ повдига въпроса за валоризацията и казва: споредъ мирителния записъ между предприятието и държавата, арбитражниятъ сѣдъ не е длъженъ, нито е въ правото си да разрешава и въпроса за валоризацията; той трѣбва да се разреши по законодателентъ редъ, както чини ми се, по това дѣло, за което г. министърътъ на финанситъ намекна и за което ще говоримъ утре. Тогава ще се повдигне този



въпрос, какъ трябва да се валоризира, и на Народното събрание се полага да го разреши. Повдига го и арбитражът. Има ли въ това нѣщо сериозно или нѣма? Може ли българската държава да се сезира съ този въпросъ, за да види, дали не е имала на помирителнитъ записи, които се направиха, арбитражниятъ съдъ може, съгласно своята съвѣсть и разбиране, да валоризира по този начинъ, който имамъ честта да изложа предъ васъ: да валоризира на едни предприемачи съ 30%, на други съ 35%, на трети съ 50%, както на предприятието Мездра—Видинъ, на което се присъжда 1350 л. за левъ, а на други 9 л. за левъ и по този начинъ на 100 милиона лева само разликата отъ 30 до 50% съставлява крупното перо 20 милиона лева? По този въпросъ не е ли длъжна държавата, не е ли длъжна и народното представителство да се занимаватъ? Азъ не казвамъ, не сега по този параграфъ, специално за 5-ти милиона лева, ще може да се разреши този въпросъ. Но ние, народнитъ представители, които седимъ тукъ, виждаме, че този въпросъ шокира, той дразни всѣкото и особено дразни ония хора, които знаятъ, че едно предприятие е предлагало да се спогоди съ 53 милиона лева, а му се присъжда отъ арбитражния съдъ 100 милиона лева. Държавата е длъжна да дири и да намбри начинъ. Азъ не съмъ противъ предприемачитъ и не говоря тукъ, че предприемачитъ нѣма право да дири своитъ права, когато има такти, нѣма такти, говоря отъ записъ, въпросъ! му се присъждатъ милионни суми. Обаче при всички пълни въпроси, които дразнятъ общественото мнение, кждето, споредъ негово разбиране, справедливостъ изглежда, че е тази, която е изразена въ решението на арбитражния съдъ, длъжна ли е държавата да намбри начинъ за разрешението на тия подобни въпроси? Азъ искамъ да знамъ, дали действително могатъ да се намбрятъ юристи, които да не дадатъ същото отъказване по въпроса за валоризацията, каквото дава г. Пждаревъ — че този въпросъ е въпросъ на Народното събрание. Ние ще го решимъ общо; ще кажемъ, че ще се валоризира съ 5, съ 10, съ 50, но то ще бѣде общо за всички и ще бѣде за утрешнитъ процеси, както и по Деклозиеровото дѣло, което иде предъ насъ. Защо да се произнасяме за чужденцитъ, а да не се произнасяме и за българитъ? Азъ, г-да, имамъ тия опасения, за които говори г. министърътъ, че въ чужбина ще направимъ лошо впечатление, че решението на нашия арбитражния съдилища не се зачитатъ. Азъ признавамъ, че чужденцитъ арбитражи биха били по-опасни отъ българитъ такива и затуй считамъ, че измѣненето, което стана впоследствие въ стария законъ, по който арбитражътъ бѣха чужденци, е една добра поправка. Та въпросътъ, който г. Пждаревъ повдига, е важенъ и върху него ще трябва да се замислимъ.

Вториятъ въпросъ, който ни интересува, е въпросътъ за съдебнитъ мита, съ които искаме да компенсирате предвидената сега сума отъ 5.000.000 л. Азъ пакъ повдигамъ този въпросъ. Уважавамъ много министъра на желаницитъ г. Кимовъ Георгиевъ и затуй ми е мъжа, че този въпросъ, който азъ отъ 2 години повдигамъ тукъ, той не се задоволи сериозно да го постави на разрешение. Азъ поддържамъ и днесъ, че съществуващото законодателство у насъ е дължава предприемачитъ да платятъ съдебни мита. Онези днесъ уважаемитъ г. Фаленхейтъ ми каза: „Ако присъдватъ 2% съдебни мита отъ исковата сума, държавата ще вземе повече пари, отколкото е присъдено на предприемача“. Азъ възразахъ г. Фаленхейтъ: „Ако това бѣе било гледището като арбитражъ, требаше да кажете, че вѣнъ и тѣмъ въ съображението, но които не искате да присъдите съдебно мито. По това въ арбитражнитъ решения нѣма нито една сума“.

Н. Пждаревъ (д. сг): Гръшате. Въ решенията на арбитражния съдъ, азъ който азъ участвувамъ, има мотиви за непосъждането разноснитъ и има мѣса мотивировка нѣкъ, че се дължатъ съдебни разноски.

Н. Мушановъ (д): Специално за съдебното мито ли?

Н. Пждаревъ (д. сг): Да.

Н. Мушановъ (д): Г. г. народни представители! Онези днесъ г. Фаленхейтъ ме заблуди и азъ повървахъ, но после видяхъ, че съмъ билъ правъ. Въ закона за 1/2 по бюджета за 1919 г. намбрихъ постановление по този въпросъ. Повтарямъ, онези днесъ ме заблудиха нѣколко юристи — пади

сж юристи, като ги видяхъ трима-четирма, помислихъ, че азъ грѣша.

Министъръ-председателъ: А. Ляпчевъ: Доста грѣшитъ и Вие!

Н. Мушановъ (д): Въ този законъ за 1/2 по бюджета за 1919 г. се казва, че 5% трябва да се заплаща, когато по заповѣдното сждопроизводство се иска изпълнителенъ листъ. Изрично е казано: „п. п. 6 и 7 отъ чл. 818 на закона за гражданското сждопроизводство“. П. 6 се отнася до арбитражнитъ решения. Тамъ изрично е казано, че, когато арбитражътъ си даде вече своето решение въ окръжния съдъ за изпълнение, 5% отъ присъдената сума трябва да се вземе въз основа на този законъ. Тѣй че на 100 милиона, държавата трябва да одържи 5 милиона лева по силата на тая законна разпоредба. Какъ арбитражниятъ съдъ се признае, че тая сума не бѣе да се взема отъ странитъ? Никде. Ето откъде предвидената сума отъ 5 милиона лева може да се навакса.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това не е въпросъ на съда, това е въпросъ на онзи, който издава изпълнителенъ листъ.

Н. Мушановъ (д): Азъ повдигамъ въпроса — азъ не съмъ държавата — за да могатъ съответнитъ органи, които представляватъ държавата, да се заинтересуватъ отъ него. Това е вториятъ въпросъ.

По съществуващото законодателство трябва да се плати два мита — и за воденето на процеса 2%, и при вземането на изпълнителенъ листъ втора сума, чийто размеръ, както ви казахъ, се постановява съ закона за 1/2 по бюджета за 1919 г. Ето ви една сума само по предприятието Мездра—Видинъ отъ 5 милиона лева. Какъ може тѣй съ леко сърдце държавата да не се интересува при тѣзи суми, които се даватъ на предприемачитъ, да не си вземе митото?

Азъ разбирамъ, че тази сума, която е предвидена тукъ, е предвидена, сигурно, само за да се плати на арбитражи и адвокати. Мене ми се вижда, че не ще е достатъчна тя, споредъ това, което азъ знамъ. По арбитража Мездра—Видинъ, на суперъ-арбитражъ възнаграждението е 1.300.000 л. на втория арбитражъ — толкова, станала 2.600.000 л. и на г. Пждаревъ, който взема половината отъ сумата — 650.000 л. Ето вече 3 милиона и нѣщо само по туй дѣло.

Н. Пждаревъ (д. сг): Гръшате, не е таква сумата.

Н. Мушановъ (д): Г. Пждаревъ! Може съ 20—30 хиляди лева да е нагоре или надолу.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не, не.

Н. Мушановъ (д): Зная, че Вие вземате половината отъ това, което се присъжда на другитъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не е такава сумата. Азъ вземамъ само върху онова, което се пада на предприемачитъ.

Н. Мушановъ (д): Азъ съжалявамъ, че нѣмамъ даннитъ. Може да стане една поправка съ 20—30 хиляди лева. — Искамъ да кажа, че, когато само по това арбитражно дѣло арбитражътъ взиматъ около 3 1/2 милиона лева...

Н. Пждаревъ (д. сг): Не е вѣрно.

Н. Мушановъ (д): 580 хиляди лева взиматъ отъ единъ процесъ. По втория процесъ също се взематъ голѣми суми. Азъ имамъ точно цифритъ, но съжалявамъ, че не съмъ взелъ бележкитъ си съ себе си. Отъ 1.300.000 л. пълно възнаграждение взема г. Христовъ, като арбитражъ и г. Геннадиевъ, като суперъ-арбитражъ, а Вие, г. Пждаревъ, взимате половината отъ възнаграждението. Искамъ да кажа, че, когато само по това арбитражно дѣло разноснитъ съ 3 1/2 милиона лева, когато по другото арбитражно дѣло арбитражътъ си присъди по 400.000 л. възнаграждение и по третото дѣло, сигурно, ще си присъдятъ по 500—600 хиляди лева, сумата 5 милиона лева, която се предвижда въ извънредния бюджетъ сега, нѣма да бѣде достатъчна да се покрятъ разноснитъ по тия дѣла.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Самъ г. министърътъ на финанситъ каза това.

**Н. Мушановъ (д):** Той каза, че предвидената сума е само за покриване разноските, които дължи правителството.

Вторият въпрос е, както казахъ, за съдебният мита, за удържките, които трѣбва да се направятъ. Тия въпроси сѫ голѣми въпроси, и азъ бихъ молилъ тѣ да бѣдатъ разрешени. Азъ не съмъ отъ хората, които не разбиратъ, какво нѣщо е издадено вече решение. Но, отъ друга страна, когато виждаме по тия въпроси съ тия валоризации да се плащатъ съ стотици милиона лева на предприемачи, азъ искамъ да потърся начина, по който да мога да съвмѣстя авторитета на съдебното решение съ онова, което държавата и ние, като народно представителство, сме още въ състояние да направимъ. И азъ си спомнямъ заключението на г. Пждаревъ, който говорѣше тукъ, че не трѣбва да се повдигатъ тия въпроси при разглеждането на тоя параграфъ отъ извънредния бюджетъ, но да се направи нѣщо по законодателенъ редъ. Нека се събератъ хората, отъ които зависи разрешението на този въпросъ, да се положи на разглеждане, да го разрешатъ, защото, като се изплатятъ веднѣжъ сумитѣ, свършено е вече, този въпросъ ще бѣде задиченъ и не можемъ отново да го повдигнемъ.

**К. Пастуховъ (с. д):** Деклозиеръ ще улови държавата да плаща, а пъкъ ти ще гоши вътъра.

**Н. Мушановъ (д):** Това е единъ нещастенъ въпросъ, единъ отъ батацитѣ на българската държава.

Всички грѣшки, всички престѣпления отъ миналото българската държава ще трѣбва да ги донесе на своя грѣбъ, но ние сме длѣжни — затуй сме дошли тукъ — да уредимъ всички въпроси, да докажемъ на свѣта, че имаме усърдие въ работата си и, държейки се на висотата, на която стои Народното събрание, диримъ начинъ за разрешението на разнитѣ въпроси. Предвиденитѣ 5 милиона лева за покриване разноските по арбитражнитѣ дѣла ние ще ги гласуваме, държавата ще ги плати. Но този въпросъ не ме интересува толкова, колкото ме интересува другъ единъ въпросъ, който е свързанъ съ права на държавата, съ интереси на държавата и най-вече, както казва г. министърътъ, въпросъ, който има не само материална, но и морална страна, която именно трѣбва да напимъ особено. Това е въпросътъ за валоризацията.

Г-да! Кой какъто иска, да приказва, но не може ностелитъ на българска облигация, който е далъ злато преди войнитѣ, който има златна облигация, днесъ само злато, защото е ималъ нещастieto да бѣде български подданикъ, да получи валоризация 4½ лева за левъ, а предприемачътъ, който е завелъ процесъ противъ държавата, да получи валоризация 13½ лева за левъ. Мене ми се струва, че всѣки единъ отъ вѣнъ, безъ да бѣде филозофъ, ще разбере, че има нѣщо гнило, нѣщо ненормално въ това. Застрахованитѣ при дружество „Ню-Йоркъ“, които сѫ плащали злато, ще получатъ сега валоризация 4½ лева за левъ, по силата на единъ законъ, който приехме тукъ, въ Народното събрание.

**Министъръ В. Молловъ:** Конвенция, не законъ.

**Н. Мушановъ (д):** Да, конвенция. Съ тази конвенция, която одобрихме, ние задължихме и ония, които не бѣха дали съгласieto си. Такова вмѣшательство на държавата, споредъ моето разбиране на правникъ, напомня вече болшевиизма. Това го направихме само и само да спасимъ интереситѣ на нѣкои български граждани. При този случай, както казахъ, застрахованитѣ получиха валоризация 4½, а само известна категория граждани — предприемачитѣ, които заведоха процеси срещу държавата, получиха валоризация 50% или 13½ лева. Това шокира обществената свѣсть. Та, казвамъ, тия въпроси сѫ голѣми и по тѣхъ ние трѣбва да помислимъ. Такива въпроси ще дойдатъ и утре, когато почнемъ да разглеждаме законопроектъ за ликвидирание дѣлото „Деклозиеръ“ по който законопроектъ и ние ще вземемъ думата.

Азъ бихъ молилъ почитаемия министъръ на желѣзницитѣ да си вземе сериозно бележка по въпроса за съдебнитѣ разноски и да направи всичко възможно, всичко, което зависи отъ него, за да може да се събератъ тия суми. Бихъ молилъ г. министра на правосѣднето, заедно съ колега си г. министра на желѣзницитѣ, и заедно съ нашитѣ държавни арбитри да се занимаватъ съ тия въпроси. Защото, да ви кажа, тази съвѣстимостъ на представител на държавата съ депутатския мандатъ има тази добра страна,

да може арбитърътъ да има куражъ да напечати едно свое особено мнение и да повдигне единъ въпросъ, по който ние да се произнесемъ.

Азъ взехъ поводъ отъ тия въпроси, така сложени, защото искахъ да мотивирамъ — даже и да бихъ гласувалъ противъ кредита — че това не значи бламиране на правителството. Но, ако гласувамъ за него, то е защото сме предъ необходимостта да се плати на всички, на арбитритѣ и на други. Но голѣмиятъ въпросъ съ туй никакъ не се покрива.

И последенъ въпросъ. Да ми позволятъ, г. г. арбитритѣ — почтени хора, въ честността на които не се съмнявамъ — азъ поддържамъ два пѣти тукъ да не оставяме на арбитритѣ сами да си определятъ възнаграждението. Искахъ, Касационниятъ съдъ въ едно отдѣление да определи възнаграждението на арбитритѣ. Не знамъ въ помирителния записъ, дали законътъ е далъ право тѣ сами да си определятъ възнаграждението.

**Министъръ В. Молловъ:** Да.

**Н. Мушановъ (д):** Ако е направена грѣшка, може да се намѣри начинъ, по който тия възнаграждения да се определятъ. (Ражковскания отъ демократитѣ и земледѣлцитѣ)

**Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю Пастуховъ.

**К. Пастуховъ (с. д):** Г. г. народни представители! Въпросътъ не е за 5-ти милиона лева, които трѣбва да се предвидятъ като разноски, нито пъкъ, както искане да представи работата г. министърътъ на финанситѣ, чрезъ отказъ да се постигне блясъкъ на правителството. Слава Богу, намъ е известно, че то разполага съ компактно болшинство и целта не е блясъкъ, а целта е, въ връзка съ говореното досега по арбитражнитѣ дѣла, да се направи нѣщо, което повече да отговори на интереситѣ на страната.

Азъ съмъ ималъ случая чрезъ едно питане до г. министъра на желѣзницитѣ прѣвъ да повдигна въпросъ за арбитражнитѣ сѣдилища, още когато не бѣха се напладили толкова много дѣла, и искахъ отъ него да намѣри начинъ, щото държавата да се освободи отъ арбитражнитѣ дѣла. Билъ съмъ и въ това Народни събрание, което гласува въ 1914 г. първия законъ за арбитражнитѣ сѣдилища, и съмъ прочелъ, прочелъ съмъ и докладитѣ, и жалбитѣ на предприемачитѣ и съмъ очуденъ отъ размѣра на обезщетенията, които сѣдилищата следъ 15 години отъ претенциитѣ присѣждатъ на тия предприемачи. Докато първоначално въпросътъ се отнасяше до едни скромни суми, които предприемачитѣ претендиратъ, за да платятъ на работницитѣ си и да посрещнатъ дълговетѣ си къмъ Народната банка, днесъ вече въпросътъ свършено е измѣстенъ. Нѣма нужда да пледираме основателността или неоснователността на тѣзи трѣбвания. Най-после бихме могли ние, като юристи, да кажемъ: прекланяме се предъ едни съдебни актове, които всѣки по сѫ за предпочитане, отколкото производнитѣ действия на една администрация.

Обаче другиятъ въпросъ, на който и г. министърътъ се спира — за устоятъ на държавата и за правното съзнание на народа — си остава откритъ. Нашето право не може да дойде въ сблъскане съ съзнанието на обществото и съ схващането на дѣлъ единъ народъ по едни такива крупни въпроси. Азъ мисля, че не съмъ далечъ отъ истината, ако заявя предъ васъ, че не само ние, народнитѣ представители отъ опозицията, но и отъ вашата срѣда, сме очудени, на и цялото общество, което не влага личенъ интересъ въ този въпросъ, е очудено отъ решенията на арбитражнитѣ сѣдилища. То не иска да влиза въ подробноститѣ и въ юридическитѣ тънкости, но то взема фактитѣ, както тѣ излизатъ предъ публичността, и то е смаяно, то е възмущено, то е разколебано въ своитѣ правни чувства. То отива по-нататкъ: то допуща нѣщо, което ние не можемъ да приемемъ — че има лицепритие или твърде много плащане, отстояване на лични или групови интереси на едни или други за смѣтка на обществото и на държавата. Е добре, ако ние искаме, както и вие искате, да закрепяваме устоятъ и правното съзнание въ обществото, най-после, ние имаме за длѣжностъ да мѣримъ съ еднаква мѣрка, въ всѣки случай да се отнасяме еднакво. Значи, когато констатираме, че нашитѣ сѣдилища, по криво разбиране на законитѣ, или по погрѣшна преценка на фактитѣ, или по каквито и да било други съображения, сѫ се отклонили отъ правното народно съзнание, или сѫ се отклонили отъ она пѣтъ, по който обикновенитѣ сѣдилища за всички други случаи процедуратъ, отъ она пѣтъ, който е избрала самата дър-

жава за всички свои подданици, това е Народното събрание, което нече трябва да повдигне въпроса, то е, което може да каже: да, от една страна, имаме издадени решения — решения са — по, от друга страна, за нас имаме един друг въпрос — да турим тия решения въ съгласие съ правното съзнание. Кой туря въ съгласие съ правното съзнание решенията? Това не е правителството, това не е администрацията, това е Народното събрание.

Министър-председател А. Ляпчев: Да, да!

К. Пастухов (с. д.): Това е нуждата от един закон, който трябва да реши тъй или иначе въпроса и да отвори вратите. Защо ми възражава г. министър-председател, че това нещо не може да бъде? Ами, г-да, къде е справедливостта, когато един наш гражданин, когато отива на война, внесе 5.000 л. златни въ Земледелската банка, и след като се върща, отива въ банката и тя му дава 5.000 л. каймета, а не му казва: ще Ви валоризирам, ще Ви запламя въ златен курс или по какъвто и да било друг курс, за да си получите онова, което сте дали? Какъ може да поставяме така съ маса български граждани и тая държава да не се сѣти съ един акт да каже: което е дадено въ злато, въ злато ще се върне предъ видъ на обезпечаването. Тогава държавникът е склонен да подкрепя, че най-после въ държавата има установен един златен курс, който не прави разлика между монета и златна книга. Държавникът е наклонен да приема, че народът трябва да прави жертви, за да подпомогне на държавата да излезе изъ това нещастно финансово положение. Но, когато дойде въпросъ за шепя предприемачи отъ национален произход или пък прехвърлили своите вземания на други господа чужденци, тогава тая държава или ни казва: ние сме безсилни да се боримъ противъ чужденците, или пък: ние гонимъ по-далечни цели — целиятъ за репарационно облекчение. Следователно, ние трябва да плащаме безропотно не само на Деклозиеровци, по решение на външни арбитражни съдилища, но трябва да плащаме безропотно и на наши, за да се представяваме предъ свѣта като добри клиенти и поклонници на правните чувства. Азъ това не го разбирамъ.

Завчера бяхъ твърде много зарадвамъ отъ изказаното отъ г. Падаревъ мнение, които, изказвайки да се защити по обществения му въпросъ съ арбитражните съдилища, каза, че тия въпроси, които се повдигнаха и които повдига и г. Мининковъ, не са въпроси на съдилищата, а са на законодателното тяло. Въ което правно съзнание не е изключена идеята, и азъ не отричамъ, че би се разказали правните редъ, че бихме казали въ противоречие съ единъ установенъ редъ, ако, напир, законодателятъ дойде на помощ по този въпросъ, ако той открие една инстанция за обжалване на дѣлата и пр. и пр., ако той приеме, че изплащанията въ златен курс не могатъ да иматъ по-голяма стойностъ отъ тая и тая, или ако каже изплащанията могатъ да станатъ само въ такава и такава стойностъ книжна. Това е въпросъ, г. г. народни представители, на политика, не само на целесъобразностъ. Това е въпросъ и на политика за привеждане въ хармония правното народно съзнание съ единъ текстъ на закона, може би неясенъ или може би погрѣшно изтъкуванъ отъ нашите съдилища. Че ние имаме въ нашето законодателство и текстъ, който казва, че злато, сребро — всичко се плаща въ книга. Всички наши учреждения манипулиратъ по този начинъ. И азъ, като правникъ и като общественикъ, разбирамъ, що се касае въпросътъ до чуждестранните арбитражни решения, че тѣ са плодъ вече на едно друго положение, че ние сме принудени да ги поемемъ и да ги изплащамъ, защото не сме въ положение да ритаем, нито държавата ни има физическа сила, нито законодателството ни може да се намѣси. Което бихме могли да направимъ, то е — както искатъ да ни кажатъ и правителствата — че по дипломатически редъ се мажатъ да отклонятъ известни въпроси, да не бъдатъ поставени тѣ на разглеждане отъ чуждестранни арбитражни съдилища и че по другъ начинъ, по пътя на политиката, на въздействието, на благосклонността, който трябва да спечелимъ у нашите външни приятели и неприятели, ние искаме да разчитаме на известенъ резултатъ. Но азъ не разбирамъ този резултатъ да го докаратъ и нашите вътрешни приятели. Азъ не знамъ въ България юристъ или общественикъ, който да може да каже, че отъ гледището на правото, тѣзи решения, които се издаватъ отъ арбитражните съдилища, са напълно такива, каквито трябва да бъдатъ, че нѣма елементъ на политика или на друго нѣкое съображение, което не е чисто юридическо, което влияе за издаване на такова или онакова решение. Ние ще имаме случай утре или другъ денъ да говоримъ по Деклозиеровата афера, и дано бъдемъ

освѣтлени по нея, защото ние не я знаемъ въ подробности. Азъ мисля, че въ нея има много работи, които могатъ да дразнятъ нашето правно чувство. Защото ние не можемъ да разберемъ, какъ така може да бъде осъдена нашата държава отъ единъ Деклозиеръ, дошълъ въ България да прави търговия отъ свое име или да върши политически гешефти отъ името на три държави, турили си за целъ, както сега искатъ да представятъ работата, да подкупятъ България, нейното обществено мнение, нейните партии за свои цели, да я вмѣкнатъ въ война, а не да я оставятъ да реши този въпросъ отъ гледището на своите собствени интереси, какъ така може, казвамъ, нашата държава сега да бъде осъдена отъ единъ Деклозиеръ или отъ другите силни държави, безъ Русия, главно отъ Англия и Франция, да плаща, като й се предоставя да събира вземанията имъ отъ ония, на които тѣ са давали пари, сир. да гони Михалъ!

Министър-председател А. Ляпчев: Утре ще говорите по това.

К. Пастуховъ (с. д.): Да, ще говоря, но, г. министър-председателю, трябва да бъдемъ и по-внимателни.

Министър-председател А. Ляпчев: Сега ние сме на второто четене по единъ чисто цифренъ въпросъ.

К. Пастуховъ (с. д.): Въпросътъ е, че Българската търговска банка, която има сключенъ договоръ съ Деклозиеръ, трябва да поеме всички задължения и къмъ нея трябва да се обърне държавата, а не да я остави тя да получи всичко и да гони несъстоятелните длъжници!

Министър-председател А. Ляпчев: Че кой Ви казва това, че е оставена?

К. Пастуховъ (с. д.): Ще говоримъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Недейте си разваля речта за утре, г. Пастуховъ!

К. Пастуховъ (с. д.): Г. министър-председателю! Азъ съжалявамъ, че Вие мислите, какво отъ тая страна (Сочи лѣвницата) никой не мислѣ за народните интереси.

Министър-председател А. Ляпчев: Съвсемъ не мисля тъй.

К. Пастуховъ (с. д.): Азъ не си развалямъ речта за утре, обаче отсега съмъ възбуденъ и се очудвамъ, какъ може една Търговска банка, ...

Министър-председател А. Ляпчев: Хайде де!

К. Пастуховъ (с. д.): ... за която се говори, че е получила и ще получи всичко, тя да излезе скрита, а българската държава да бъде осъдена да плати, като и се предоставя правото да гони несъстоятелните длъжници.

Но на думата си. Това ли е репарационната политика на нашето правителство?

Министър В. Молловъ: Затуй се внася всичко тукъ. Но почакайте де!

К. Пастуховъ (с. д.): Бихъ желалъ да не се внасяше, защото то е, отсега да Ви го кажа, само за очистение съвѣсти, то е само да се глътне по-лесно горчивиятъ хапъ и да ви позволимъ да впишете едно перо за изплащане сумитъ по Деклозиеровата афера, а не да осигурите вземанията на държавата спрямо несъстоятелните длъжници. Сега се искатъ 5 милиона франка, а идущата година могатъ да се поискатъ 50 милиона франка. Най-сетне, нали ще се плащатъ пари? Било тази година или идещата година — все едно.

Но, вмѣсто да прибѣгваме до тия подслани хапове за една печална история, азъ мисля, че по-добре ще направимъ правителството да се вслуша не въ нашия гласъ, но да се вслуша, най-после, въ изказаното мнение отъ г. Падаревъ — да направимъ едни изявления, че ще положи този въпросъ на проучване, ще направимъ зависящото отъ него, за да не оставя другото тажко впечатление, че действително всичко се върши въ услуга на известна предприемаческа група.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председател А. Ляпчев: Г. г. народни представители! Не съмъ юристъ, т. е. не вземамъ страна въ ...



катските разправи, нито пък съм запознат по същество на въпросите свързани с арбитражните дѣла. Обаче мене се налага дълго да се намѣся по този спор, който се повдига. Нека ми бѣде позволено да кажа, че този спор се повдига не толкова за защита интереситѣ на държавното съкровище, колкото за да се създаде отъ него лозунгъ, изобщо въпросъ за политиканствуване въ България.

**К. Пастуховъ (с. д.):** Туй не е истина.

**Министър-председател А. Ляпчевъ:** Моля, ще Ви кажа защо. — Защото азъ наблюдавамъ тукъ отъ една година насамъ, че нищо друго не занимава известни срѣди тукъ, колкото най-дребното отъ цѣлия въпросъ: защо тоя адвокатъ, като адвокатъ на държавата, или онзи арбитъръ, като арбитъръ на едната или на другата страна, да вземе такава или друго възнаграждение. Мнозина отъ тѣхъ, обаче, когато иматъ случай да говорятъ въ интимна срѣда, заявяватъ, че тѣзи адвокати и арбитри сѣ лошо платени за труда, който сѣ положили презъ цѣла година, година и половина. Но, при все това, при днешния курсъ на нашия левъ, 3½ швейцарски стотинки, тая сума се вижда много голѣма.

Тия дѣла иматъ една страна малко по-друга, на която азъ желая да се спра. Кой е виновникътъ да дойде нашата държава до такава положение, че следъ 15 години да се занимава съ подобни неразрешени въпроси? Кой е виновникътъ, че се създадохъ отъ нашата техническа администрация и отъ респективнитѣ министри такива пробели, за да може да се занимава държавата съ тия въпроси сега? Кой е виновникътъ? И понеже се касае за освѣтление на общественото мнение, то би било действително една тема съ много поучително съдържание, ако се види, какъ се работи у насъ. И тогава ще се разбере, колко малко сѣ прави ония, които смѣтатъ, че предприемачитѣ ни ограбватъ, защото тъкмо обратното е — ние заплащаме на предприемачитѣ сега много малко въ сравнение съ онова, което би трѣбвало да имъ заплатимъ преди години. Г. Пастуховъ каза: „Но тогава предприемачитѣ искаха малки суми, а сега искатъ голѣми“. Азъ не знамъ, колко сѣ искали тогавъ, но знамъ две нѣща: първо, че за 15 години, като поставимъ по 10% лихва на исканитѣ отъ тѣхъ суми, пресмѣтнете на колко ще възлѣзе; и второ, че тогава е трѣбвало да имъ платимъ злато, а сега имъ плащаме по известна валоризация. Като се взематъ предъ видъ тия две нѣща, че се види, че тия 180 милиона лева, които сега се плащатъ на предприемачитѣ, не сѣ такава страшилище, каквото сега се представява. Тоя въпросъ бѣше поставенъ за мене, като народенъ представителъ, още презъ 1914/1915 г. — г. Мушановъ ще си спомни, че и тогава се повдигна този въпросъ тукъ. И ако азъ тогава знаехъ, че тия дѣла тогава биха се ликвидирали само съ 4, 5 или 6 милиона златни лева, безъ да влизамъ въ същността на работитѣ, само доколкото ги разбирахъ, щѣхъ да се съглася да се дадатъ тия суми на предприемачитѣ. Това би било едно щастливо избавление на нашата държава. Но това тогава не се направи и днесъ даванитѣ суми се издигатъ въ една грамадна пирамида.

Добре, г. г. народни представители, на днешното правителство и въобще на правителствата на Демократическия сговоръ по въпроса за арбитражитѣ нѣма да откажете две нѣща: първо, че ние искаме да ликвидираме съ законъ арбитражитѣ дѣла, които тегнатъ на държавата, които спъватъ народното стопанство, които внасятъ смутъ и които дискредитиратъ държавата ни по цѣлия свѣтъ. Това, безспорно, е единъ нашъ дългъ. Ако ония, които сѣ управлявали преди насъ, сѣ изпълнявали свой дългъ навремето, нѣмаше да се дойде до това положение.

Второто нѣщо, което нѣма да откажете на правителството на Демократическия сговоръ, то е, че презъ наше време се успѣ тия арбитражни дѣла да не отиватъ по чужди арбитражни сѣдилища. И обичамъ да вѣрвамъ, че нѣма да се намѣри нито единъ отъ васъ, който да мисли, че ако нѣкое отъ тия дѣла или всичкитѣ дѣла биха били разглеждани съ арбитри чужденци, тѣ щѣха да бѣдатъ по-износно разрешени за нашата държава или пъкъ, че чужденцитѣ арбитри щѣха да получатъ по-малко пари, отколкото българитѣ арбитри.

Е добре, правителството на Демократическия сговоръ, и миналото, и днешното, е предоставило тѣзи дѣла на арбитражитѣ сѣдилища въ България. Но сега се повдига единъ въпросъ: арбитражитѣ сѣдилища превишили ли сѣ своята власть, разглеждали ли сѣ и други въпроси, освенъ ония, които сѣ имъ предоставени да разрешаватъ, или не? Казахъ ви, че не познавамъ по същество работата. Но, ако приемемъ, че тѣ сѣ прехвърлили границитѣ на своитѣ права, т. е. че тѣ сѣ присвоили правото да разрешаватъ

и въпроси, които не сѣ имъ били предоставени за разрешение, вие мислите ли, че Народното събрание ще разреши този въпросъ? Азъ не казвамъ, че не трѣбва да се разреши въпросътъ, дали тѣ сѣ прехвърлили границитѣ или не. Той трѣбва да се разреши. Но мислите ли, че той ще се разреши съ моето или на г. Пастухова народно правово съзнание? Тогавъ кѣде ще отидемъ? Ние сме изгубени като правова държава. Има редъ, споредъ мене. Азъ знамъ, че правосъдието е правосъдие не само поради знанията на г. г. сѣдитѣ, не само поради тѣхната несмѣняемостъ, тѣхното добро възнаграждение, тѣхната честностъ, тѣхната съвѣст и пр. и пр., но затуй, защото има единъ редъ, по който всички тѣхни дѣла и решения се контролиратъ отъ по-горни инстанции; и мѣжко може да се оправдае единъ сѣдия, ако почне безогледно да решава въпроситѣ.

Така смѣтамъ, че е и тукъ. По моето разбиране, ако има нѣкой да се произнесе досежно правилното или неправилно постановяване отъ страна на арбитражитѣ сѣдилища, въ всѣки случай това нѣма да бѣде Народното събрание. Това е моето дълбоко убеждение. И ще бѣде една капитална грѣшка, ако този въпросъ се сложи тукъ на партизанска почва, и почнемъ да правимъ съ него партизанлъкъ на улицата. Тогавъ, сигуренъ съмъ, че, дори ако право разрешимъ въпроситѣ, ние ще се спънемъ въ исканията на чужденцитѣ, които ще ни кажатъ по тѣхното убеждение — за тѣхъ ще бѣде непоколебимо това убеждение: — „Вие, г-да, искате да ограбвате, а не искате да разрешавате право въпроситѣ. Дайте други сѣдилища“. Азъ съмъ въ това убеждение. И ако има, значи, нѣкаква нужда да се провѣри, доколко единъ арбитраженъ сѣдъ е действувалъ право, споредъ спогодбата, споредъ записа и т. н., не сме ние тази инстанция, която ще направи тая провѣрка.

Сега, повдига се въпросъ въ свръзка съ този кредитъ — азъ ще кажа инцидентно, защото ние сме на второ четене и този въпросъ се дебатира онзи денъ на първо четене, изказаха се всичкитѣ мнения — дали трѣбва да бѣде кредитътъ предвиденъ или не. Кредитътъ е предвиденъ и ще остане вписанъ. Дали въпросътъ ще трѣбва да бѣде разглежданъ? Г. г. народни представители! Азъ искамъ и по този въпросъ по надлежния редъ да се даде не само свѣтлина, но и да се упѣти нашето обществено мнение — което трѣбва да се упѣтва, а не да се заблуждава. Въ тая минута заявявамъ само едно — че това не може да бѣде работа на Народното събрание. Това ще трѣбва да бѣде работа пакъ на съдебнитѣ учреждения. Какъ ще трѣбва този въпросъ да се разреши? Азъ ви давамъ обещанието си, че ще потърся начини и срѣдства по единъ пътъ на пълна безпристрастностъ, на пълна закономѣрностъ да си кажатъ думата надлежитѣ институти, които, смѣтамъ, че могатъ да се произнесатъ за единъ арбитраженъ сѣдъ, доколко той е действувалъ съгласно правата, които има — но не Народното събрание. (Ръкоплѣскания отъ сговоритѣ)

Следъ тия обяснения, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че нѣма какво да се спираме по-нататкъ и да отваряме дълги дебати, да говоримъ повече отъ 20 минути при второто четене, следъ като се говори при първото четене и следъ като — позволете да ви кажа — ние имаме подобенъ въпросъ, който ще отвори широко вратитѣ на всички господа да се изкажатъ специално и за валоризация и за девалоризация.

**Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ:** Следъ това, г-да, желаете ли думата?

**И. п. Янчевъ (з. в.):** Само нѣколко думи, и ще завърша.

Г. г. народни представители! Въпросътъ е тамъ, че съ това перо отъ 5.000.000 л. се туря начало на плащането на тия суми, които сѣ присѣдени отъ арбитражитѣ сѣдилища. И ако азъ се прострѣхъ повече по този въпросъ, то е именно за това.

Отъ г. Мушанова, отъ г. Пастухова и отъ всички преждоговоривши тукъ се изтъкнаха мотивитѣ, по които едни отъ тѣхъ се съгласяватъ, а други не се съгласяватъ съ предложението на г. Янулова. Всички се изказаха и по въпроса, дали тия решения на арбитражитѣ сѣдилища сѣ въ противовѣсъ на правното съзнание на народа или не. Говори се и за втора инстанция, спомена се също така и за възнагражденията на арбитритѣ и на защитницитѣ по тия дѣла. Това сѣ, г-да, три-четири въпроса, по които азъ само съ нѣколко думи ще се спра.

Г. г. народни представители! Законитѣ сѣ потѣта на народа, обаче законитѣ сѣ толкова по-истинни, толкова по-отговарятъ на нуждитѣ на народа и, отъ друга страна, толкова тѣ ще бѣдатъ по-трайни, колкото повече се стрѣматъ да приложатъ, да постигнатъ висшата правда. Доколкото



азъ зная, арбитражните съдилища действуват въз основа на единъ специаленъ законъ, обаче тия съдилища пристъпятъ голъми суми и то съ валоризации, свършено различни една отъ друга, съ противоречиви, не единни валоризации, а също така пристъпятъ и много голъми възнаграждения на арбитражитъ и на адвокатитъ по тия дѣла и съ това тѣ просто възмутиха обществената съвестъ, докаралъ народа до положението да се чуди, дали това е истинско правосудие или не.

**П. Якимовъ (д. сг):** Вие създадохте това правосудие — арбитражните съдилища.

**И. п. Янчевъ (з. в):** То бѣ създадено въ 1915 г., когато Земледѣлскиятъ съюзъ не бѣше на властъ.

**Министъръ В. Молловъ:** Вѣрно, то се създаде отъ Апостоловъ.

**И. п. Янчевъ (з. в):** И азъ се чудя, какъ така леко болшинството се отнася къмъ този въпросъ! Г-да! Ние съ този въпросъ не трѣбва да правимъ партизанлъкъ. Това правосудие е много критикувано долу, въ народа, и ние, като представители на този народъ, трѣбва да кажемъ своята дума.

**Г. г. народни представители!** Азъ поставямъ следните три въпроси: първо, въпросътъ за единството въ решенията на арбитражните съдилища по отношение на валоризацията, индекса, процента; второ, въпросътъ за втората инстанция по тия дѣла; тогава, когато ние за суми повече отъ 2 хиляди лева, присъдени въ нашитъ обикновени съдилища, имаме втора инстанция, по един дѣла, по които се присъждатъ милиони въ ущърбъ на държавата, също така се налага да имаме втора инстанция; и трето, въпросътъ за възнагражденията на арбитражитъ и адвокатитъ по тия дѣла, които възнаграждения достигатъ милиони.

**Г. г. народните представители** отъ болшинството нѣма защо да се сърдятъ, ако сѣ истински демократи, а трѣбва да се съгласятъ съ нашето мнение по този въпросъ. Позволете да ви кажа, че, ако има още такива дѣла и се изредятъ всички г. г. народни представители отъ болшинството като арбитри и защитници и получатъ всички по единъ милионъ лева възнаграждение, всички ще станатъ милионери и тогава въ Демократическия сговоръ нѣма да да остане нищо демократично. (Възражения отъ сговориститъ) За да говоримъ така, ние имаме основание: Въ вашата срѣда се намиратъ хора назначени за арбитри, които дотолкова се чувствуватъ гузни въ своята съвестъ, въ своето правно съзнание за тия голъми възнаграждения, че отиватъ да се отказватъ отъ тѣхъ. Единъ касационенъ съдия се откажа напълно отъ възнаграждението си, другъ наполовина. Това показва, че трѣбва да се направи нѣщо, трѣбва да се създаде единъ законъ. Тукъ е въпросъ de lege ferenda. Правителството е отговорно за този хаосъ. Правителството би трѣбвало да пригответъ единъ законъ, който да внесе въ Народното събрание — до сега трѣбваше да го направя — съ който законъ да внесе доп. отъ малко-малко успокоение въ възмутената обществена съвестъ и покрусено правно съзнание, за което толкова горчиви и голъми създи ронятъ г. г. сговориститъ.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя А. Христовъ)

**Председателстващъ А. Христовъ:** Има думата г. министърътъ на желѣзницитъ.

**Министъръ К. Георгиевъ:** Г. г. народни представители! Следъ обстоянитъ изяснения по този законопроектъ, особено отъ страна на г. министра на финанситъ и г. министъръ-председателя, азъ взехъ думата само за да направя нѣколко поправки по фактическата страна на въпроса.

**Г. Пастуховъ** изтъкна, че билъ повдигнатъ въпроса своевременно, преди още да се разгледа тия арбитражни дѣла, следователно, имало възможностъ да се направи своевременно съответна поправка въ закона и да се предотврати онова, което той счита, че е станало за смѣтка на държавата съ възнагражденията на съответните арбитражни съдии. Фактически въпросътъ не стои така.

Отъ 30 ноември 1925 г. досега нито едно дѣло не е внесено въ арбитраженъ съдъ, нито единъ новъ арбитраженъ съдъ не е конституиранъ. Тѣй щото дѣла да поправа г. Пастухова, който твърди, че, следъ като е повдигнатъ въпроса, били се разгледали твърде много арбитражни дѣла. Ние заварихме, г. Пастуховъ, едно положение създадено. Първъ пътъ вие повдигнахте този въпросъ презъ месецъ априлъ миналата година, а отъ него моментъ до сега

не е внесено нито едно дѣло, не е конституиранъ нито единъ новъ арбитраженъ съдъ. Следователно, ние сме при едно заварено положение, когато за пръвъ пътъ отъ срѣдата на опозицията се повдигна въпросъ за известни корекции въ процедурата и за известни корекции изобщо по арбитражните съдилища. Това е истината по въпроса. По този въпросъ миналата година два пъти се спирахме и два пъти азъ бѣхъ принуденъ да давамъ обяснения. Ето защо не считамъ, че въпросътъ, който сега се налага, е нѣщо ново; приповтаря се онзи въпросъ, който се повдигна и разгледа отъ миналата Камара на два пъти.

**Господата,** които повдигатъ този въпросъ, щѣха да сторятъ една много по-голѣма услуга на държавата, ако тогава когато се поправаше законътъ отъ 1915 г. — а именно презъ 1924 г., по предложението на тогавашния министъръ на желѣзницитъ г. Якимовъ, презъ 1925 г., по предложение на моя предшественикъ г. Рашко Маджаровъ — се намѣсѣха и да бѣха възможности да се вземе едно решение, което, споредъ тѣхъ, отговаря на интереситъ на държавата. Тѣ, обаче, както въ 1924 г., тѣй и въ 1925 г., когато наистина съ полза биха могли да се намѣсѣт, не се взели думата. Тия две поправки на закона отъ 1915 г., които постановяваше арбитражни съдилища съ чужденци суперарбитри, биха приети единодушно отъ Парламента. Това е сжщияната на въпроса. Въ момента, когато пръвъ пътъ повдигна въпроса г. Пастуховъ, никаква промѣна не е могла да стане; защото държавата е била обвързана съ помирителни записи съ странитъ, съдилищата сѣ били конституирани и дѣлата сѣ били въ ходъ. Може-би близо половината тѣхъ сѣ юристи и знаеятъ много добре, какво ще рече, следъ като държавата е поела известенъ ангажментъ и при известни условия сѣ поставени тия дѣла, да се отдрѣпва отъ този си ангажментъ и да иска тия дѣла да се поставятъ въ една нова обстановка.

Другиятъ въпросъ, върху който искамъ сжщо така да обърна вниманието ви — безъ да се впускамъ въ сжщестото му, защото считамъ, че е много неумѣстно Парламентътъ да се обръща въ арбитраженъ съдъ и да разглежда дѣлата по сжщество — е въпросътъ, дали арбитражните съдилища въ нѣкои отношения сѣ излѣзли извънъ рамкитъ, въ които сѣ били упълномощени да действуватъ. Трѣбва да признаемъ, че по въпроса за валоризацията въ помирителния записъ ясно е казано, въ какви рамки съдилищата биха могли да се движатъ. Азъ ще ги прочета самия текетъ на помирителния записъ. Вѣрно е, че двѣтъ становища на странитъ — държавата и предприятията — по валоризацията сѣ свършено различни, обаче предоставя се пълна свобода на съда да разреши този въпросъ.

Ето самиятъ текстъ. Точка трета отъ помирителния записъ гласи: „Главното предприятие за постройката на“ — упоменава се името на всѣко отдѣлно предприятие — „поддържа, че изплащането на евентуално признатитъ рекламации трѣбва да стане въ злато, а държавата застава на становището, че това изплащане не трѣбва да става въ злато“. Не се казва „въ книжни пари“, а само че „не трѣбва да става въ злато“.

По-нататъкъ се казва: „Предоставя се на арбитражния съдъ да опредѣля валоризацията, по която ще става изплащането на евентуално признатитъ суми отъ съда“. Това е текстътъ на помирителния записъ отъ 30 ноември 1925 г. За пръвъ пътъ се повдигна въпросътъ за валоризацията отъ страна на опозицията презъ 1926 г., месецъ априлъ или май, когато имаме вече решения по три дѣла отъ първия арбитраженъ съдъ, председателствуванъ отъ г. Сокеровъ, и следъ като имаме вече налице известна валоризация.

**Министъръ д-ръ Т. Кулевъ:** И въ който процесъ и г. Малиновъ участва. Тѣ сѣ го изработили.

**Министъръ К. Георгиевъ:** Тѣ не сѣ подписали.

**Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ:** Но сѣ приели, възъ основа на този помирителенъ записъ да бждатъ адвокати на държавата.

**Министъръ К. Георгиевъ:** Тѣй че това е фактическото положение.

Азъ не ще се впускамъ въ самата сжщина, искамъ само да обърна вниманието ви върху едно фактическо състояние на нѣщата, за да разберете, какво е било положението на правителството, когато то се изпрѣчва предъ това фактическо състояние на нѣщата. Може ли то да се отдрѣпва назадъ и бихте ли вие одобрили едно такова поведение на държавата въ нейнитъ частно-правни отношения?

Другъ единъ въпросъ, който се засегна отъ г. г. ораторитъ, е въпросътъ за съдебното мито. Тръбва да признаемъ, че, ако има въпросъ, по който почти всички помирителни съдилища да сж единодушни, то е именно по въпроса за съдебното мито. Всички сж признали, макаръ не по еднакви мотиви, че съдебното мито отъ 2% трѣбва да го заплати държавата. По-скоро по други нѣкои принципиални въпроси съдилищата сж вземали различни решения и това е именно, което наистина предизвиква известни недоумения. По въпроса за валоризацията вие сами признавате, че еднаква валоризация не може да стане. Въпросътъ бѣ, кой размѣръ ще може да се счете еднакво справедливъ и за държавата, и за странитѣ. Вѣрно е, че съдилищата се движатъ въ единъ широки, голѣми рамки — между 8 и 13½. Но поради обстоятелството, че голѣмиятъ кредитъ за ликвидиранието на тѣзи дѣла не е предвиденъ, голѣмиятъ въпросъ остава пакъ откритъ. И тогазъ, когато ще бждемъ вече изпръчени предъ необходимостта да ликвидираме окончателно сж тѣзи процеси, естествено е, че правителството ще има случай да се намѣси и да обсъди начина, който евентуално би се призналъ като необходимъ, за окончателната ликвидация на тия дѣла.

**К. Пастуховъ (с. д):** Това искаме ние.

**Министъръ К. Георгиевъ:** Другъ единъ въпросъ, който се повдигна тукъ, а именно отъ г. Мушанова е, дали сж имали г. г. арбитражитѣ сждини правото да си присъждатъ сами възнаграждението. По този въпросъ въ миналата сесия азъ вече дадохъ единъ отговоръ и казахъ, че изриченъ текстъ въ помирителнитѣ записи предвижда, че сждинитѣ, следъ изказване мнението си по всичкитѣ въпроси, ще трѣбва да се изкажатъ по въпроса за съдебнитѣ мита и по въпроса за тѣхното възнаграждение, т. е. сами да си опредѣлятъ възнаграждението. Тѣй щото държавата не може да упразни тукъ нѣкаква намѣса, освенъ, разбира се, ако се счете, че тя може да напусне оная основа, върху която сж се разглеждали процеситѣ — помирителнитѣ записи между дветѣ страни. Още миналия пътъ, обаче, азъ имахъ случая по размѣра на възнаграждението да кажа, че тоя въпросъ, така както е поставенъ, наистина позволява голѣмъ дѣлъ отъ субективностъ, но г. г. сждинитѣ живѣятъ въ тая страна, тѣ чувствуватъ общественото мнение по въпроса, тѣ имаха случай да чуятъ и онова, което се изнесе въ Парламента, и — изказахъ надеждата — ще съумѣятъ да си опредѣлятъ едно възнаграждение, държейки смѣтка за всичко онова, което се изнесе предъ обществото, въ печата и въ Парламента.

Това е, г-да, което бихъ могълъ да ви кажа по въпроса за възнаграждението, като считамъ, че е неудобно да се засѣга самата сжщностъ тукъ въ Народното събрание. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

**К. Пастуховъ (с. д):** Ние сме доволни отъ Вашата декларация, г. министре! Ще чакаме часъ по-скоро да намѣрите начинъ да я изпълните.

**Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ:** Ако арбитражитѣ сждилища сж си превишили властта.

Отъ лѣвицата: А-а-а!

**Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ:** А, обиръ ли искате? Да имате да вземате!

**К. Пастуховъ (с. д):** Г. министъръ-председателю! Това ще го кажете на други, до които се отнася. Ние не сме искали друго, а сме искали само да възбудимъ въпроса.

**Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ:** Ако е нужно.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Има предложение отъ г. Илия Януловъ, да се зачеркне кредитътъ отъ 5.000.000 л. по пунктъ трети.

Моля тѣзи отъ г. г. народнитѣ представители, които приематъ това предложение на г. Илия Януловъ, да си вдигнатъ ржката. Меншество, Събранието не приема.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Ще положи на гласуване чл. 1, заедно съ таблицата къмъ него, както се докладва. Моля, които приематъ чл. 1, както се докладва, заедно съ таблицата, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

**Докладчикъ П. Георгиевъ (д. сг):** (Чете чл. 2 — вж. прил. Т. I, № 9)

Комисията прие този членъ безъ измѣнение.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Моля, които приематъ чл. 2, както се докладва, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

**Докладчикъ П. Георгиевъ (д. сг):** (Чете чл. 3 — вж. прил. Т. I, № 9)

Комисията прие този членъ безъ измѣнение.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Моля, които приематъ чл. 3, както се докладва, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

**Докладчикъ П. Георгиевъ (д. сг):** (Чете чл. 4 — вж. прил. Т. I, № 9)

Комисията прие този членъ безъ измѣнение.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Моля, които приематъ чл. 4, както се докладва, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

**Докладчикъ П. Георгиевъ (д. сг):** (Чете чл. 5 — вж. прил. Т. I, № 9)

Комисията прие този членъ безъ измѣнение.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Моля, които приематъ чл. 5, както се докладва, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

**Докладчикъ П. Георгиевъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Въ комисията се добавиха още 4 нови членове, които ще ви докладвамъ поотдѣлно. (Чете)

„Чл. 6. На алинея четвърта къмъ чл. 4 отъ закона за бюджета на държавата за 1927/1928 финансова година се дава следното тълкувание: отъ 1 априлъ 1927 г. служителитѣ, които получаватъ една обща опредѣлена заплата (сума), като сждинитѣ, професоритѣ и приравненитѣ имъ досега отъ Министерския съветъ, освенъ добавъчното възнаграждение за семейното положение, което е включено въ общата имъ заплата (сума), не получаватъ отдѣлно добавъчно възнаграждение за семейното положение, предвидено въ специалната таблица къмъ чл. 4.

„При изчисляване на добавъчното възнаграждение за семейното положение на тия служители, да се има въ предъ видъ къмъ коя категория отъ таблицитѣ за заплатитѣ (отъ 1922 г.) сж поставени длъжноститѣ имъ; по сжщитѣ категории се изплащатъ и командировачнитѣ имъ пари“.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Които приематъ чл. 6, както се докладва, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

**Докладчикъ П. Георгиевъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 7. Уволненитѣ по закриване на длъжността по бюджетитѣ за 1925/1926 и 1926/1927 финансови години държавни служители иматъ право на помощъ споредъ законитѣ за това време, безъ да се взема подъ внимание допълнителното възнаграждение (отъ кредититѣ лева 330.039.421 и 350.000.000), давано презъ сжщитѣ години, сж изключение на служителитѣ въ ликвидационнитѣ служби по чл. 56 отъ закона за съкращаване формалноститѣ и пр.“

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Моля, които приематъ чл. 7, както се докладва, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

**Докладчикъ П. Георгиевъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 8. Разрешава се на държавнитѣ каменовжглени мини „Бобовъ-долъ“ и „Марица“ да си доставятъ необходимитѣ имъ количества дървенъ материалъ, карбидъ и масло чрезъ държавната каменовжглена мина „Перникъ“ по ценитѣ, по които последната ги доставя“.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Моля, които приематъ чл. 8, както се докладва, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

**Докладчикъ П. Георгиевъ (д. сг):** (Чете)

„Чл. 9. Командировачнитѣ пари на държавнитѣ служители при всички случаи се плащатъ само въ единъ размѣръ, опредѣленъ въ закона за бюджета на държавата и закона за държавнитѣ служители“.

**Председателстващъ А. Христовъ:** Моля, които приематъ чл. 9, както се докладва, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Съборнието приема.

**Г-да!** Има предложение отъ народния представителъ г. Георги Поповъ въ смисълъ да се добави чл. 10 съ следното съдържание: (Чете) „Отъ кредититъ, предвидени въ бюджетитъ на държавата, окръжията и общинитъ, не могатъ да се плащатъ надници на лица, които получаватъ пенсия за изслужено време“.

Има думата народниятъ представителъ г. Георги Поповъ.

**Г. Т. Поповъ (д. сг):** Г-да! Туй предложение направихъ и въ бюджетарната комисия. Смятамъ, че ние ще извършимъ една социална справедливостъ, ако приемемъ тая добавка къмъ извънредния бюджетъ. Нима защо да се мотивирамъ, г-да. Касе се за ония пенсионери, които иматъ пенсия за прослужени години, значи, напуснали сж службата си по физическа некадърностъ. Естествено е, че не бива такива хора да бждатъ товаръ било на бюджета на фондоветъ, било на други бюджети. Затуй ще извършимъ, както ви казахъ, една социална справедливостъ, ако дадемъ възможностъ на хора млади, които всъки день излизатъ въ живота, да заематъ тия мѣста, да си намѣрятъ работата ония, които търсятъ такава, а не могатъ да намѣрятъ и гладуватъ, докато други пъкъ, които малко или много иматъ осигурена прехрана чрезъ пенсията си, въ сжщото време получаватъ и надници. Затуй азъ настоявамъ да се приеме този чл. 10.

**Ц. Бръшлиновъ (д. сг):** Тогава да поставимъ въ закона, че не може да заема служба и онзи, който има частни доходи.

**Председателстващъ А. Христовъ:** Има думата г. министърътъ на финанситъ.

**Министъръ В. Молловъ:** Г. г. народни представители! Този въпросъ се повдигна отъ г. Поповъ и въ бюджетарната комисия, където той биде разискванъ и където и г. министър-председателътъ сжщо така има възможността да вземе за кратко време участие въ дебатитъ. Това предложение, вѣрвамъ, се основава на една оценка на нашата действителностъ, въ нѣкои случаи оправдана, но въ нѣкои случаи и не дотамъ оправдана. Има може би, казвамъ, такива случаи, за които говори г. Поповъ, но има и други, въ които ние не бихме могли по сжщия начинъ да ценимъ труда на дадено лице. Въ сжщностъ, ако възприемемъ по начало това положение, че дадено лице, което получава пенсия за изслужено време, не може да заема надничарска служба, питамъ: защо това да не се отнася и за лица, които получаватъ инвалидна пенсия, напр., или защо да не се отнася и до ония лица, които получаватъ чѣкава друга пенсия? Защо това да се отнася само до лицата, които получаватъ пенсия, а да не се отнася и до лицата, които получаватъ приходъ отъ къща или другъ имотъ?

**Председателстващъ А. Христовъ:** Извинете, г. министре.

**Г-да!** Понеже, часътъ е 20, ще трѣбва да продължимъ заседанието.

**Моля, които сж съгласни да се продължи заседанието, докато се събератъ съ този въпросъ, да вдигнатъ ръка.** Мнозинство, Съборнието приема.

**Министъръ В. Молловъ:** Защо ще правимъ разлика между едно лице, което получава пенсия, и друго, което получава доходъ отъ къща или отъ другъ имотъ? Знаете, че има много служаци въ нашата държава, които изпращатъ и нѣкои отъ членоветъ на своето семейство да работятъ сжщо на държавата, а и тѣ работятъ и си взематъ свои пай. Защо въ този случай ние да не кажемъ изрично, че отъ едно семейство само единъ членъ може да бжде на държавна служба, да не бждатъ, напр., мъжъ и жена, баща и синъ, баща и двата или тритъ сина? Защото несъмнено е, че този, който служи на държавата и има три сина на държавна служба, може да бжде въ по-добро материално положение отъ онзи, който служи на държавата и има три сина, които издържа, безъ да получава косвено помощ отъ страна на държавата за труда на децата си.

Колкото се отнася до пенсионеритъ, азъ по идея не бихъ ималъ нищо противъ да се обърне внимание на този въпросъ, но да не се обърща внимание, така да кажа, grosso modo, да не се урежда чрезъ едно постановление отъ законодателенъ характеръ, защото и хора, които сж

заслужили и къмъ усилията на които ще трѣбва да припомнимъ нѣкой път, ще трѣбва да бждатъ удоволени или неназначавани и по такъвъ начинъ да се внесе стъ друга страна несправедливостъ. Признавамъ, както ви казахъ, че има такива случаи. Въ бюджетарната комисия, следъ като се обсъди този въпросъ, по предложение на нѣкои отъ нейнитъ членове се възприе да се внесе той въ Министерския съветъ, Министерскиятъ съветъ и отдѣлнитъ министри да обсъдятъ това желание, което се изказа въ срѣдата на бюджетарната комисия, да оценятъ неговото значение и да го приложатъ по справедливостъ въ своитъ ведомства. Азъ мисля, че това ще бжде най-справедливиятъ начинъ за разрешение на въпроса, а не да приемемъ това формално предложение, което да засегне единични случаи, които самъ г. Поповъ би желалъ да изключи.

Азъ моля г. Поповъ да не настоява да се впише въ бюджета това постановление, а да ни се предостави да вземемъ ние мѣрки. Ако такива мѣрки не бждатъ взети, народното представителство ще упражни своя контролъ и по отдѣлнитъ кредити, и по отдѣлнитъ параграфи на бюджета и въ следващата сесия ще видимъ, дали сме си изпълнили длъжта.

**Г. г. народни представители!** Въ сжщностъ, въпросътъ би трѣбвало да бжде сложенъ другояче — да бждатъ заличени отъ бюджета, и отъ редовния, и отъ бюджета на фондоветъ, всички параграфи, които съдържатъ кредити за надничари. (Нѣкои отъ дѣлницата ръкоплѣскаха). Това е разрешението на въпроса. Из шатни длъжности пенсионери не могатъ да се назначаватъ. Така гласи законътъ за бюджета. Обаче кажете, какъ ще се работятъ зеленчуковитъ градини, какъ ще се работи въ нѣкои работилници?

**К. Кънчевъ (д. сг):** Визираниѣ лица не работятъ зеленчукови градини.

**Министъръ В. Молловъ:** Азъ, като министъръ на финанситъ, не бихъ ималъ нищо противъ това. Винаги тенденцията е била да раздѣляме тия кредити.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Злото е взело голѣми размѣри.

**Министъръ В. Молловъ:** Мога да ви кажа, че има ведомства, въ които надничари не сжществуватъ. Ето ние тукъ (Сочи министъръ Кулевъ, министъръ Найденовъ и себе си) сме една троица безъ надничари. Само въ пенсионното отдѣление за довършване на нѣкои преписки има нѣколко надничари, които работятъ съ единъ малък кредитъ, 150—200 хиляди лева, който се превършва сега и другъ нѣма да има.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Има разни ликвидационни учреждения.

**Министъръ В. Молловъ:** Азъ ви говоря за тритъ министерства. Въ министерството на финанситъ нѣма нито единъ надничаръ.

**К. Кънчевъ (д. сг):** Тая система е извънредно лоша.

**Н. Пждаревъ (д. сг):** Ние желаемъ да ви освободимъ отъ една голѣма отговорностъ и отъ мъката да се справяте съ единъ много наболѣлъ въпросъ.

**Министъръ В. Молловъ:** Азъ много Ви благодаря за това. Азъ не съмъ далечъ отъ това разбиране, за да кажа, че не бива да бжде, но азъ съмъ противъ внасянето на едно специално постановление въ закона. Ето къде е разликата между насъ — както се каза въ бюджетарната комисия и въ срѣдата на Народното събрание — всички министри да раздѣлимъ тия кредити, да специфицираме тия кредити, да отдѣлимъ различнитъ категории веществени разности отъ другитъ кредити за надничари. Естествено е, че въ такъвъ случай контролата на народното представителство е по-възможна. Общитъ постановления ще засегнатъ и мене, като министъръ, ще засегнатъ и други министри, които чѣматъ надничари. Понеже се повдигна въпросътъ и понеже се засѣгатъ всички членове на кабинета, вѣрвамъ, тѣ ще го взематъ присърдце, за да турятъ въ действие това пожелание, което се изказа въ форма на едно предложение.

**Председателстващъ А. Христовъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Георги Данаиловъ.

**Г. Данаиловъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Това предложение, което г. Поповъ прави тукъ, бѣше направено и въ бюджетарната комисия, по него се говори тамъ. И азъ смѣтамъ, че, макаръ бюджетарната комисия да не взе решение, тя излѣзе съ впечатление, че това е въпросъ на управление, и че, ако съ една обща мѣрка въ извънредния бюджетъ кажемъ: пенсионеръ не може да заеме каквато и да е надничарска работа, това ще бѣде една величайша погрѣшка. Отдѣлниятъ министъръ е, който може да прецени, дали дадено лице, макаръ и пенсионеръ, може да бѣде назначено на работа въ неговото ведомство. Азъ не зная, башо толкова много се говори противъ пенсионеритѣ. Тая хора получаватъ това, което сж спестявали; тѣ даже получаватъ по-малко отъ това, което сж спестили.

**Ц. Табаковъ (зан):** Благодаримъ за такива спестявания!

**Г. Данаиловъ (д. сг):** Много малко разбирате този въпросъ, за да говорите по него. Това сж лични спестявания на пенсионеритѣ, никой отъ тѣхъ не бѣрка въ касата на държавата, а държавата е бѣркала въ касата на пенсионеритѣ. Когато хората получаватъ едно възнаграждение, което е лично тѣхно право, което никой не може да имъ отнеме, и когато тѣ представяватъ отъ себе си таланти, иматъ специални знания, инженерски и технически познания, или сж учени, защо вие искате да лишите държавата отъ тѣхната помощъ? Зависи отъ отдѣлния министъръ; той трѣбва да държи смѣтка, може ли да назначи известни лица за надничари или не; то не е въпросъ нито на бюджетарната комисия, нито на бюджета. Г. министърътъ на финанситѣ много правилно каза: бихме могли да заличимъ кредититѣ, които се предвиждатъ за надници; ние сме ги заличавали и отдѣляли, за да не се дава възможностъ да се злоупотребява. Но азъ смѣтамъ, че не може да се гласува такова предложение въ обща форма, защото, безспорно, ще сплнемъ управлението, което и да бѣде, откъдето и да излиза то. Отдѣлнитѣ грѣшки, които бодатъ въ очи, не бива да ги възвеждаме въ принципъ, за да унищожимъ оуи, което е полезно. Тѣй стои въпросътъ.

Ето защо азъ смѣтамъ, че това е работа на отдѣлния министъръ. На своя отговорностъ той може да назначи или да не назначи пенсионери като надничари.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Лѣкарски.

**И. Лѣкарски (д. сг):** Г. г. народни представители! Азъ съмъ дълбоко убеденъ, че вие ще отдадете право на добритѣ побуждения, които сж ръководили г. Поповъ да направи това предложение. Вѣрно е, че то се направи въ бюджетарната комисия и че се предостави да се занимае съ него г. министърътъ на финанситѣ и, ако е целесъобразно, да се изработи подходяща редакция, която да бѣде предложена при второто четене на законопроекта за извънредния бюджетъ. Безспорно, по съображенията, отъ които излиза г. министърътъ на финанситѣ, тоя въпросъ не трѣбва да се слага само за пенсионеритѣ, които сж пенсионирани за изслужено време; не трѣбва само на тѣхъ да се отнема правото да заематъ служби, платени чрезъ надници, защото има и други категории български граждани, на които по същитѣ побуди, отъ които се ръководи г. Поповъ, би трѣбовало да се отнеме тази възможностъ. Наистина, въпросътъ е по-широкъ. Той е по-широкъ отъ социална гледна точка, поради болното време, което преживяваме; поради кризата, която съществува въ сръдята на нашата млада интелигенция. Смѣтамъ, че е време да се занимаемъ съ този въпросъ, ако не ние, Парламентътъ, поради неудобства отъ техническо естество или отъ гледна точка на целесъобразностъ, то да се занимае съ този въпросъ управлението, Министерскиятъ въпросъ. Затова азъ отправямъ апелъ къмъ г. г. министритѣ, къмъ Министерския съветъ, частъ по-скоро да се занимае съ този въпросъ въ една по-широка форма, не само въ връзка съ надничарскитѣ мѣста, които могатъ да се заематъ отъ пенсионери, които получаватъ голѣми пенсии и които се назначаватъ, безъ да иматъ нѣкакви специални познания, безъ да е необходимо използването на непрѣмънно на тѣхния трудъ, защото тия мѣста биха могли да се заематъ достойно отъ млади интелигентни български граждани, които днесъ, подъ тежестта на безработицата и на кризата, изнемогватъ, както тѣ, така и семействата имъ. При това положение, въ което се намира страната, при тая криза, която ние преживяваме, има действително една категория български граждани, които трѣбва да бждатъ предпочитани предъ друга категория български граждани,

които, обаче, по една или друга причина, сж назначени на служба. Прочее, трѣбва въ едно най-скоро време Министерскиятъ съветъ да разгледа този въпросъ въ неговата цѣлостъ, въ неговата ширина и онова, което би могло да се направи по административенъ редъ, да се направи и, ако то ще бѣде недостатъчно, въ предстоящата редовна сесия да бждемъ сезирани съ специално законоположение за уреждане на този въпросъ. Поставяйки така въпроса, азъ смѣтамъ, че е разумно г. Поповъ да се откаже отъ своето предложение, още повече, като има декларацията и увѣрението, което дава г. министърътъ на финанситѣ.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Калоянъ Маноловъ.

**К. Маноловъ (зан):** Г. г. народни представители! Нѣмаше да вземамъ думата, ако уважаемиятъ професоръ Данаиловъ не ни упрекна, че сме завиждали на пенсионеритѣ. Азъ мисля, че въпросътъ не трѣбва така да се схваща. Никой, смѣтамъ азъ, нѣма да завижда на онѣзи спестявания, които пенсионеритѣ сж отдѣляли отъ своитѣ заплати за старинитѣ си, но всички ще трѣбва да признаемъ, че има пенсионери, които получаватъ повече. Ето защо, азъ смѣтамъ, че този въпросъ, така както го поставя г. Лѣкарски, е много намѣсто и че ние, народното представителство, а сжщо и правителството, ще трѣбва да се загрижимъ за него. Защото, г-да, нека не ви е чудно, ако ви кажа, че въ много учреждения се срѣща следното явление: на служба е, като надничаръ, бащата — пенсионеръ, сжщо така на служба сж, като чиновници въ други или дори въ сжщото учреждение, и негови синове и дѣщери; а има други семейства, членове въ които сж безъ работа.

**Е. Начевъ (д. сг):** Когато се постави този въпросъ на дневенъ редъ, тогава ще говоримъ по него.

**К. Маноловъ (зан):** Азъ мисля, че този въпросъ ще бѣде разрешенъ за въ бждеще отъ правителството. Не се съмнявамъ, че уважаемиятъ г. министъръ на финанситѣ, който заяви, че тоже взема предъ видъ това, ще направи нужното, а сжщо така, че и другитѣ г. г. министри ще сторятъ по трѣбното по своето ведомство. Това е единъ голѣмъ въпросъ, който ще трѣбва да се разгледа не само отъ правителството, но и отъ Парламента, за да може да се ликвидира и да може да се намѣри пласментъ на ония интелигентни сили, които озлизатъ отъ българскитѣ гимназии и търговски училища, та да могатъ да намѣрятъ прехрана. Иначе, ако се върви по тоя пътъ, ще дойдемъ до положението едни да умиратъ отъ гладъ, а други отъ преяждане.

**Председателствуващъ А. Христовъ:** Има думата народниятъ представителъ г. Стоименъ Савовъ.

**С. Савовъ (д. сг):** Г. г. народни представители! Азъ съмъ голѣмъ противникъ на това, да се правятъ предложения и допълнения, когато законопроектътъ е на трето четене.

**Обаждатъ се:** Сега е на второ.

**С. Савовъ (д. сг):** Второ ли? Като е на второ, ще приказвамъ по-надълго. (Смѣхъ) Пжтеката, която иска да отвори г. Поповъ, е много опасна. За тоя случай има една турска пословица: „Сжчанъ гечмеси бишей динлъ — илле йолъ олуръ“ — а въ преводъ: не е страшно мишката да мине — презъ брадата на човѣка — но . . . пжтека ставало. (Смѣхъ) Когато отговорното правителство и отговорниятъ министъръ не се съгласяватъ на една добавка, особено, когато се касае за бюджети, ние, народнитѣ представители, трѣбва да бждемъ много внимателни.

Ако е вѣрно, че ставатъ грѣшки, като законитѣ се измѣняватъ и допълнятъ чрезъ бюджети, и ако е вѣрно, че това трѣбва да се поправи, азъ бихъ молилъ г. министъръ-председателя и г. министра на финанситѣ да назначатъ комисия, която да се занимае съ този въпросъ. Вчера ние гласувахме увеличение на такситѣ за културнитѣ мѣроприятия по закона за горитѣ; така сж гласувани почти всичкитѣ тѣзи 5%, 3%, 2% и т. н. А всичкото това замедлява и бѣркава окръжнитѣ и общинскитѣ бюджети. Нѣмамъ нищо противъ тѣзи такси и проценти, но би трѣбовало да се загрижимъ, преди да се предвиждатъ тѣзи такси и проценти, да се намѣрятъ източници въ тѣзи самоуправителни тѣла. Законодателятъ трѣбва да си даде повече трудъ — да създаде тѣзи такси съ законъ, а не съ бюджетъ. Но, когато ще създаде тѣзи такси, ще трѣбва да се съобрази и съ податнитѣ сили на данъкоплатеца.



Следователно, аз съм противник на прокарването на тези допълнения. Съветвам също и по-младите другари — чивчии, земледълци — които имат, да кажем, 30—40 декара земя, да не се съгласяват с това предложение. Защото не може в една демократическа държава да се допусне, щото синът на такъв един земледелец да не може да стане стражар, лѣкар или офицер; здравъ ли е човѣкътъ, способенъ ли е, полезенъ ли е за работа — трѣбва да му се даде работа. Има хора, свършили търговско училище, които, като свършат редовната си дневна работа, намѣсто да отидат да се разхождат, отиват за 1—2 часа да водят търговски книги или кореспонденция. Защо да ограничаваме тези хора? Ето защо, макаръ и нагледъ да е хубаво това предложение, моля ви да не го приемате.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ предложението на г. Георги Поповъ, както го прочетохъ,

моля, да вдигнатъ рѣка. Меншенство, Събранието не приема.

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Дневниятъ редъ за утре да бѣде: на първо мѣсто — трето четене на току-що гласувания законопроектъ за извънреднитъ приходи и разходи на държавата; на второ мѣсто — второ четене на законопроекта за измѣнение и допълнение закона за народното просвѣщение. И по-нататъкъ да следватъ останалите точки отъ днешния дневенъ редъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ така предложения дневенъ редъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.  
(Вдигнато въ 20 ч. 20 м.)

Подпредседатели: { А. ХРИСТОВЪ  
Д-ръ Б. ВАЗОВЪ

Секретаръ: Д. МАНГЪРОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

# СЪДЪРЖАНИЕ:

|                                                                                                                                                                                                              | Стр. |                                                                                                                           | Стр. |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| Отпуски, разрешени на народните представители:<br>д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ, Йосифъ Марулевъ,<br>д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Стефанъ Бояджиевъ,<br>Георги Пѣчевъ, Христо Статевъ и д-ръ Димо<br>Желѣзовъ . . . . . | 505  | 2) за разрешаване на Станимашката градска община<br>да сключи заемъ (Първо четене) . . . . .                              | 513  |
| Законопроекти:<br>1) за бюджета на разнитъ фондове за 1927/1928 фи-<br>нансова година (Трето четене) . . . . .                                                                                               | 505  | 3) за бюджета на извънреднитъ приходи и разходи<br>на държавата за 1927/1928 финансова година<br>(Второ четене) . . . . . | 518  |
|                                                                                                                                                                                                              |      | Дневенъ редъ за следующето заседание . . . . .                                                                            | 529  |